

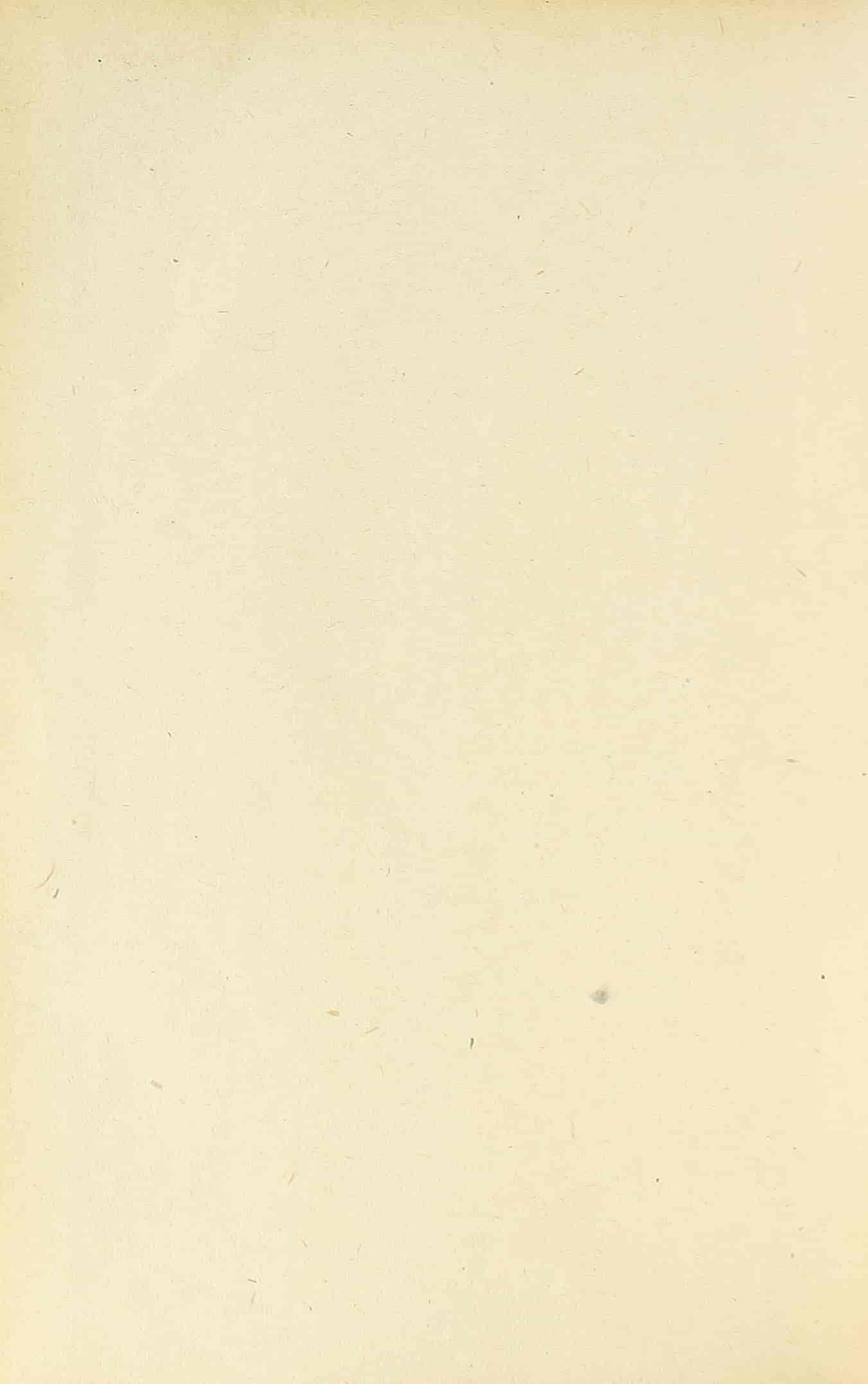
156 430 / 155

155 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 155

СИМА ПАНДУРОВИЋ

СТИХОВИ

10 = 16410887

156

430 /
155

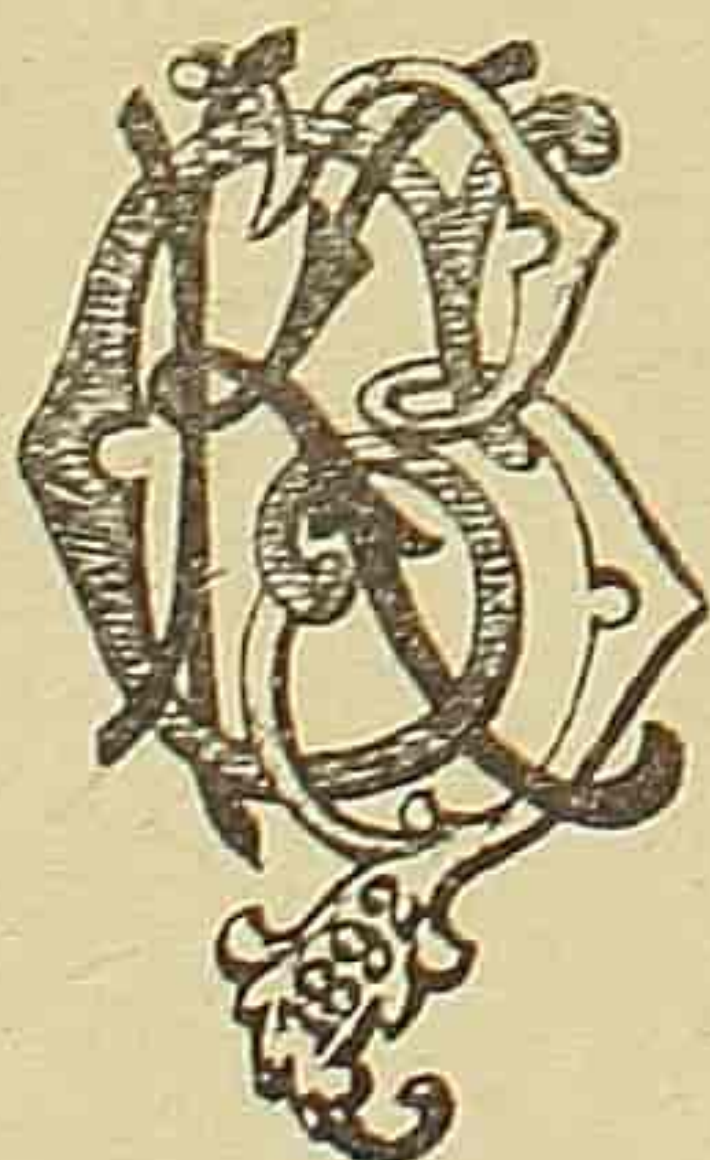
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Б. 45437

СКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА
КОЛО XXIII. Бр. 155.

СИМА ПАНДУРОВИЋ

СТИХОВИ

У НЕМИРНИМ СЕНКАМА
ИЛУЗИЈЕ СЕЋАЊА И НАДЕ
ДАНИ И НОЋИ
ПОСМРТНЕ ПОЧАСТИ
ТАМНЕ ИСПОВЕСТИ
ПОД РАЗВИЈЕНИМ ЗАСТАВАМА
ИСКУШЕЊА

БЕОГРАД

ШТАМПАРСКО ПОДУЗЕЋА „ЗАСТАВА“ Д. Д.
НОВИ САД, 1921.

СТИХОВИ

АМБИЦИЈЕ.

Моја је прошлост свака поноћ драга,
Пуна меког сјаја са звезданих кôла;
Моја је прошлост пуна светог бола
И једине среће што оставља трага.

Када падне тама на таштине земне,
Велики свод плавих сећања трепери,
А моје су жеље и нежности спремне
Да загрле звезде прошлости у вери,

У вери, да ништа чедније и драже
У сну живота за нас не постоји
До краљевски осмех, кад се очи влаже,
Са сваке звезде амбиција моји'.

Јер, моја се душа не нада нит' вара:
Амбиције њене ишчезле су давно,
Као младост, наде, као сан, к'о нара,
И умрле тихо, спокојно и славно.

То су давних дана сарањени знаци,
То су празне наде будућности вајне,
Идеала кратких утрнули зраци
И знамење тужно носталгије трајне

За напуштеним завичајем душе,
Хумкама, по којим венце, некад свеже,
Мирисавих снова — ветрови расуше,
А листови суви ту и тамо леже.

Све је то прошло. Сан свих снова чили
У сутону мисли нејасном и бледом;

Сви су сада друго, а друго су били:
Њих нестаје просто, без шума, и редом.

Све је то прошло. Слобода нам ћути
У ланцима црним садашњости тупе;
Радост живота, спарушена, жути,
И промичу дани младости нам скупе.

Све је сад друго. И љубав спрам груде
Рођене земље бледи сад у мени,
С мишљу: нек буде све, па како буде!
И само гнев празан покаткад се пени.

Далеко од доба кад се лепо сања,
Далеко од снаге слављених јунака,
Наша је снага снага очајања,
Болесна, кратка, трагична и јака.

Све је сад друго. Моја драга спава
Као скелет бели прекрштених руку,
У покрову вечном мртвог заборавља,
Мирно, под плочом коју бурно туку

Пролетњи ветри и јесење кише...
Од свега за чим некад нам је стало,
Од свих тежња ништа не остаде више
До нешто туге и стихова мало.

*

Али, опет, када у мраку живота
Походе ме, ретко, у мојој самоћи
Сећања свих дана и прошла лепота;

Кад ми дођу моје старе, дивне ноћи,
Моје ноћи плаве, —

Звезде свих снова прошлости се јаве!

У НЕМИРНИМ СЕНКАМА

У КОЛЕВЦИ СНА.

Кад сунце зађе, и покривач плави
Звездане ноћи, вече топлог јуна
Падну по пољу и врх цветних круна,
А жути месец на небу се јави,

У мојој души шум уморних трава
И трепет лишћа у дисању ноћи
Шире сан један сугестивне моћи,
Један сан што се чини да је јава.

Један сан, који сјај месечев злати,
Јавља се, чили, повија онако
Како мирис дуне пољанама лако,
Како уздах ноћи кандилке заклâти.

И с бојама које упија лепота
Ноћи, овај свет се с другим светом слива
У меку слику задовољства жива,
У живот једног сна и сан живота.

Тада мирише доба раног маја;
И као да се, неприметно, просто,
На Идеал што је у сећању ост'о
Наставља тихо један сан без краја.

ЈУЛСКО ВЕЧЕ.

По стазама белим испранога шљунка
Пада летње вече мирисно и тихо;
Непрегледна поља плавога каћунка
Освежен је ветрић милујући них'о.

Лак вечерњи уздах иде преко рâвни.

Ал' ја нисам знао да ће опет давни
Сви утисци једном оживети редом,
Из јесени ведре, љубљеног пролећа,
Под хипнозом звезда и светлошћу бледом.

Миришу опојно душе пољског цвећа.

И над једва чујним таласима речним,
Над душама нашим којим вече прија,
Борећи се с тамом, просторима вечним,
Плави нам Канопус саучешћем сија.

Ти, најдаља чежњо очију нам земних!

Колико је душа на растанак спремних,
Колико је срца, надахнућа млада,
Отишло у море вечности далеко
Под зрацима среће и окриљем нада:

Да уздахе наше саслушава неко!

ПЕСМА ТАМЕ.

Ноћ.
Ко чује
Како ноћних сѐни
Сетна песма тужи им на лири?
Тамна липа у тишини мири;
Цветови су сузни њѐни.
Прокапљује.
Ноћ.

То је тишина веселих очију
Са танким велом мистерије звука,
С полусном среће кроз ту песму тију,
Тако далеко од животног хука
К'о срећа звезда, и сна, и младости.

Ноћ.
Ко чује
Како ноћних сѐни
Сетна песма тужи им на лири?
Тамна липа у тишини мири;
Цветови су сузни њѐни.
Прокапљује.
Ноћ.

Добро ми дош'о, тренуте радости!
Знај, моје срце за звезду је сваку
Везано златним концем и кроз таму
Облака ових, кад мис'о на раку
Не пада ни уз воњу земље саму.

Ноћ.
Ко чује
Како ноћних сѐни
Сетна песма тужи им на лири?
Тамна липа у тишини мири;
Цветови су сузни њѐни.
Прокапљује.
Ноћ.

ТИШИНА.

Висине бледе ћуте,
Јесењи сумрак рâни;
Листови свели жуте.
Лепи, несрећни дани.

Провидан сумор пао
На моје дане лако.
Сад ми је на све жао,
И тешко, тешко тако!

Живот у сну не буја
У ове часе глуве;
Вечерњи дах лелуја
Уморне гране суве.

Једина радост тиха
И у то тужно доба,
Када се мис'о ниха
К'о цвет врх рана гроба,

То је кад лепа туга
Спомена мојих редом
Засија, као дуга,
У меком сумраку бледом.

Висине бледе ћуте,
Јесењи сумрак рâни;
Листови свели жуте.
Лепи, несрећни дани.

СЕНКЕ.

Облаци жути преко моје главе
Прелазе простор мирно; заклањају
Сунце и небо, и висине плаве,
И тужно греду ко зна којем крају.

Промичу сенке. И ваздух се жути;
И тешка туга захвата свечано
Природу целу. Мртвачки све ћути.
И сетно вече пада тако рано.

И неки тежак мирис, тешка боја
Спомена живих и тужних што пуне
Замрљан видик, осећања моја,
Младости понос што у мени труне.

Опôјан, тежак мирис се из биља
Разлива, — слика отежале јаве.
Мирише ваздух дахом мртва смиља.
Облаци иду преко моје главе.

ВЕТАР.

Свирепи олуј своју песму свира
У мутној ноћи без месеца жута,
У мртвој ноћи без звезда и пута;
Свирепи олуј своју песму свира.

А с моје душе мрк се талог спира;
Било живота куца брже, живље,
Па бурно, смело, пркосно и дивље;
А с моје душе мрк се талог спира.

Као ред смирен побожнога клира,
Нежности моје повлаче се смерно
У тврди замак младости, и верно,
Као ред смирен побожнога клира.

Моја ми Вера други живот бира:
Дане у хуку опасности бојне,
Оружје, поља за крсташке војне;
Моја ми Вера други живот бира.

О, како ветар моје страсти дира
У овој ноћи кад ништави стрепе!
О кад би трај'о! О да ноћи лепе!
О, како ветар моје страсти дира!

Свирепи олуј своју песму свира
У мутној ноћи без месеца жута,
У мртвој ноћи без звезда и пута.
Свирепи олуј своју песму свира.

ЛУТАЊЕ.

I.

Раширили су ноћ и часи њени
 У својој плавој дворници звезданој
 Задовољства мисли што нам душе плени
 Источну раскош, у тој ноћи саној,
 По којој блуде наших жеља сѐни.

Све је још мирно, тихо и свечано.
 Још зора неће плави свод да злати;
 Нама је добро и нама је рано
 Да се дан опет с хуком својом врати:
 Свет наших мисли сад је тихо дан'о.

Свилена тама све тања и тања;
 А моја мис'о у парадном руху,
 Тамо где беласа још Млечна Путања,
 Следује нечем, као Хамлет духу
 Свог оца, а свет звезда јој се клања.

То су најлепши, најбољи, најдражи
 Часови њене блудње, али камо?
 На вечну међу истине и лажи?
 Границу мрака и светлости? Тамо
 Где плави облак бледи месец влажи?

О, то је тајна, та истина људи,
 Истина бића, због које не стоји
 Мисао наша што за њоме блуди,
 Којој је носе, јер она постоји,
 Мирисни ветри, ћудљиви и луди.

О, то је тајна и боља и гора
Но свет сазнања; и њу не сме знати
Лик нашег дана, наших мисли мора;
А дуг је пут тај, да их њиме прати
Једна ноћ само.

II.

— Вратимо се. — Зора! . . .

НОВЕМБАР.

У мутном збору оголелих грана,
У старом кругу оронулих клупа,
Уз позни шумор знаног шедрвана
Мре младих дана успомена скупа,
А мртво лишће пада са платана.

Мрак, туга, вече . . . У њиховој сенци
Труну сви дани к'о давнашњи венци.

У жутом лишћу, са којим се титра
Јесењи ветар, пролеће се смеје;
У мразном хладу моја мис'о хитра
Сећа се јулског сунца што нас греје;
А дрхти, јеца новембарска цитра.

Прохладни ветар мрке гране крзне
И наде суши, повија и мрзне.

Као да има нешто да се жали:
Будућа пустош, ил' прошла лепота,
Спречене тежње и уздаси пали . . .
То је стара песма јесени живота,
Коју позна суза успомена зали.

СВУДА ЈЕСЕН.

Сто голих грана, к'о сто црних руку,
У шиби кише из врта се пружа
Прозору моме, где последња ружа
У болну јесен жалостиво вене,
Док монотono допире до мене
Звук капи које о прозоре туку.

Сто голих тежња, к'о сто црних руку,
У киши суза вапију и траже
Умрлих ружа мирисе што блâже,
Умрлих дана спомен који трне
Уз куцње срца к'о добоше црне;
Који време, живот вечном стану вуку.

И свод к'о црни симбол је наднесен
Над општу, тужну мочар... Свуда јесен!

Сто ветрова, као сто уздаха, веју
Преко хрпе жутог лишћа које труне,
Алејама што се баруштином пуне,
Стазама где, као из давних давнина,
Јеца марш поспани сложних виолина
Живота, кад зраци са заранка греју.

Сто уздаха, као сто ветрова, веју
Мојим вртом нада и спомена благих
У јесени мутној мојих жеља драгих,
Кад спомени редом, к'о лишће са грана,
Падају уз тужан шумор ових дана
Што јад и пропаст и заборав сеју;

Кад спомен по спомен, сваки час однесен,
Пада у блато. Јесен... Свуда јесен!

СЕВЕРНА НОЋ.

Недоглед пукла вечитога леда
 У ведрој ноћи, светлуцаво сива;
 Замрзнут месец укочено гледа
 На санте, суве шибљике, без бола;
 Студени ветар широм подухива
 Са северна пола —

Ноћ! Ноћ! — —

К'о проблем жића ноћ се шири тија,
 И дух њен канда мразним зраком блуди:
 Обалом пустом немо се развија
 Поема смрти и љубави кобне.
 Ја видим њену слику како руди
 Чистотом вечном одлучности гробне.

Обалом снежном голог океана
 Боса, у бело обучена жена
 Иде, за мишљу к'о вечност дубоком?
 За жељним циљем својих младих дана?
 Свеједно. Она иде, занесена,
 Лепа к'о младост љубави и наде,
 К'о сањив рефлекс пред склопљеним оком
 Венчане среће девојане младе.

Ја знам да срећу несазнану сања,
 Њени су драги изумрли давно,
 Спуштени испод смрчинога грања,
 Обзор где скрива повечерје тавно.
 С љубављу својом она сама ходи:
 Ветар кроз поља оголела дере;

Дебео снег се свуда широм стере,
Ал' њој нит' студен нит' самоћа шкоди.

Мени се чини да је вечна она,
К'о љубав њена, божја васиона,
К'о звезде мирне на своду широком.
Али одједном, крај напукла леда,
Мирно, к'о звезда са небесна свода,
Она се сиђе у таласе не́ме...
Ја гледам жудно, зачуђеним оком,
Неслућен рефрен земаљске поеме;
Ја мислим на њу, тамо где 'но вода
Под хладним ледом монотано либа.

А месец мирно, залеђено гледа
На снежна поља и урвине леда.

Студени ветар немилосно шиба.

ИЛУЗИЈЕ СЕЋАЊА И НАДЕ

ЖИВОТ.

Између оног што некада беше
И оног што никад више бити неће
Младости једне очи нам се смеше,
К'о божје звезде на земаљско цвеће.

Између оног што некад бејаше
И оног што никад више бити неће
Химера једна што се Боллом зваше
Са нашом Срећом у неврат се креће.

Између оног што је некад било
И оног што никад више бити неће
Анђела једног шуми бело крило
Над сном што тихо, к'о облак, прелéће

ИЛУЗИЈА ДУГА СЕЋАЊА И НАДЕ.

Та јесен увек ране моје зледи.
Та јесен, ведри дани кад застуде,
Тужну ми једну свечаност приреди
Са помпом мојих спомена што блуде
Видиком старим и кроз сумрак бледи.

Историја славе, полета и пада!
Промичу понос, милосрђе, вера,
Полет и љубав, и храброст и нада;
Луд ветар мука наше жеље тера
Пределом мртвим умрлих балада.

Нама се чини да је било боље,
Нама се чини да ће боље бити,
А мртво лежи нашег рада поље;
Садашњост тупа немаром се кити,
И копни полет надања и воље.

Губи се рефлекс велике плејаде,
К'о јесени ведре један облак бео;
Умире снага, понос душе младе;
Знамо још само да је живот цео
Илузија дуга сећања и наде.

ТАКО ЈЕ БОГ РЕКАО.

Бедна душо моја, судбу своју вуци
Све до у сумрак свог последњег часа.
Редом твоји златни прошли су тренуци;
Сећање на њих једва заталаса
Тихо и скромно груди, куда пада
Мора живота. Певај зато сада
Само мрак свог јада,
Само мрак свог јада.

Живот нам наде младости не прашта,
Будућност наша с прошлошћу се слива
У таман декор сна што се испашта
Стварношћу која боле нам прелива.
Под облаком што се изнад нас развија
Таман ветар дахом мутних елегија
Наше жнље нија,
Наше жеље нија.

Кад немамо суза за часове мртве
Што значаху срећу, кад нада не трне;
Кад носимо празне и неплодне жртве,
Певај, душо моја, своје дане црне
И с пролећа, када потоци се пене
И топе, и руже кад се зацрвене,
И кад цвеће вене,
И кад цвеће вене.

ПОКАЈАЊЕ.

Je puis maintenant dire aux rapides années:
 „Passez, passez toujours! j'ai ne plus à vieillir;
 Allez-vous-en avec vos fleurs toutes fanées,
 J'ai dans l'âme une fleur que nul ne peut cueillir!“

V. Hugo.

Са религијом своје младости,
 Под суровом тегобом свог живота,
 Ја ћу ти доћи, владарко моје радости,

Спречем на путу полета и скрушен,
 Да ме озари твој облик и лепота
 Твог ока боје к'о жути лист осушен.

Црвени кринови моје страсти биће
 Пред ногама ти; у боре твог одеда
 Црте мог лица стид пораза скриће.

И ти ћеш опет бити величанство
 Мом бедном бићу, невина и бела,
 Срца и ума велико познанство.

Језера плава мојих мисли неће
 Мутити живот пркоса и жудње
 За славом, коју болесна страст креће.

У ниском тону последњих октава
 Страсти, живота, умора и блудње
 Изгубиће се дан поднебља плава

И буран, вес'о, немиран и сетан
 Живот што више вратити се не сме,
 И дух орон'о чији напор сретан

Пролази као боје ретких дуга
 Са тамном слутњом лабудове песме
 Живота који мутна плави туга.

ТРКА ДАНА.

У поднебљу влажном, немиллом и мрком
Наши срећни дани, бели као срма,
Уз туробни ветар што прозоре дрма,
Прошли су у бесној олуји и трком.

Хоће ли нам доћи у сну, кад се сведу
Тешки капци наших очију уморних,
И да ли ће моћи да нам кад доведу
Опет светлост дана сунчаних и орних?

Или су сви прошли, као бесни хрти,
У трагичном, дугом, убитачном лову,
Кад нам стара срећа никад наду нову
Ишчупати неће из наручја смрти?

Ћути простор сплина у сумраку густом,
Где светиљке на́да нестају и трну
Уз оргију ветра, злослутну и црну,
И тајанствен вапај у поднебљу пустом.

БЕЗ МОТИВА.

О, ових дана, кад нас слабо слуша
 И Бог, и нада, и разум очајан;
 О, ових дана, кад се запенуша
 Дубином душе гнев скривен и тајан;

Када нас опет, као у сну мучном,
 Загрли Беда велика и жива,
 А болно срце, у трзању жучном,
 Процвили страшном песмом без мотива;

О, у те дане да ми се пренети
 У непознате, егзотичне краје,
 Предео далек, где ће ме узети
 Природа добра с душом мојом, да је,

К'о добра мајка, утеши, уљуља
 У сетној песми мога завичаја,
 Тамо, далеко од заразна муља
 Живота нашег, испод тропског сјаја

Сунца што буди на покрет и наду,
 Животом блешти, и греје, и пече.
 Ту бих, под старим дрветом, у хладу,
 Дочек'о мирно и дубоко вече,

Заборавио прошли живот кужан.
 С факирском вером дочекао ту бих
 Сан дубок, вечан, и жељен, и нужан,
 Сâм, лишен свију доживљаја грубих.

Награду целу добио бих, тада,
 За цветно доба својих идеала .

И јесен њину у понору јада,
За дугу борбу у животу зала,

За слом идеја и неуспех вере,
Отрован мозак и срце прозукло,
Срам сиромаштва што га немар пере
И, некад силно, уздање умукло.

Јер јужне звезде, чини ми се, сјају
К'о над судбом ми њене очи што су;
Јер природа ће у том чудном крају
Можда на њену мирисати косу;

Јер дане ове свршити ми треба
Представом живом сна младости моје;
Јер Бог нам шаље утеху са неба
Кад света овог потамне нам боје.

УДЕС.

И око се наше тешко сузом влажи
У искреном болу и срећи и тузи;
Наш је бедни живот замршен сплет лажи
Где се тајно ропће, претвара и пузи.

Стари смо ми глумци с овешталом маском
На даскама трулим позоришта тужног,
Срођени са злбом, таштином и ласком,
На вечитој проби искушења ружног.

И најмање пута у својој смо роли,
А најчешће одјек само туђе речи.
О, кол'ко то тужно и трагично боли
Када дух пред силом материје клечи!

Па баш тад, кад за нас нема среће прече
Но да нам, к'о поток из прастаре шуме,
Суза тешке, горке истине потече, —
Нит' нам когод пљеска нити нас разуме.

ПРОМЕНА.

О, тако просто, тужно велим
Да нисам више што сам био.
Осећам, чешће но што желим,
Велики умор драг и мио.
Дани су мојих жеља ређи,
А хоризонти мисли блеђи;
Паук у својој танкој пређи
На надама се сунча свилим.

Било је добрих, старих дана,
Када је срце моје знало,
К'о јасиково лишће с грана,
Трептати свакад, много, мало,
Трептати увек: у тишини,
У бурном ветру, на висини,
У мирном куту, где се чини
Да не допире вал оркана.

Тада су један цвет на путу
И миран поглед мутна ока,
Сенка дрвѐта, лист у куту,
Уздах, ил' осмех, ноћ дубока,
Дизали често силне, веће
Шумове туге, бола, среће
У мојим груд'ма... Сад се сплеће
Све то у ништа у минуто.

Осећам да се нека кора
На срцу моме тврдо хвата;
Да се увлачи тромост спора,
Тужна к'о дани кише, блата;
Да сам већ данас миран и ја,
Да мени дуги одмор прија,
Да сунце данас друкче сија,
И да се ближи старост скора.

МРТВО ЛИШЋЕ.

У то вече
 Бледа чела,
 Кад потече
 Преко села
 Мирис благи
 Душа драги'
 Пољског цвећа
 И пролећа,

Уз поспани шумор грања,
 Моја душа вече сања
 Прохујалог уздисања.

Ноћи црне
 Танки вео
 Кад огрне
 Простор цео;
 Кад случајно,
 Чудно, тајно
 Проговоре
 Црне горе,

У мени се чемер прави,
 Црних слутња, снова плави'
 Пробуђена авет јави.

Гнила мора
 Када мине,
 Ведра зора
 С неба сине,

Светлост знана
Новог дана
Кад с висине
Светом плине,

Видим: ветар са свих страна
Развејава спомен дана,
Као мртво лишће с грана.

ЗОРА НАДАЊА.

Небо је било замрачено, тмурно,
Слој облака црних под њиме се згрн'о.
Ненадно те ноћи, док је месец трн'о,
Јужни ветар прође улицама бурно.

Носио је тешке, заносне и меке
Мирисе цвећа, и живост, и наду,
Дах пролећа блиског из земље далеке,
Расуо их, кришом, раскошно по граду.

И ујутру свуда прозори и врата
— Док пролеће ново мирисаше миром —
Свих колеба, кућа, срца, казамата,
Отворени беху радосно и широм.

Дан ведар, бистар, и пун плодних клица,
Небо пуно зоре, надања и вере,
Раздрагана песма пробуђених тица,
А зраци новог сунца свуд трепере.

Доста нас је црна разједала влага!
Пролеће гледам преко поља, воде,
Где пролази, носи покрај мога прага,
Нов живот, к'о војске заставу слободе.

ЈАМБИ О СВРШЕТКУ.

Расточиће нас беда, болест, смрт
У житку масу и несношљив смрад,
Кад зине земног распадања глад
И свене наших плавих жеља врт.

На вечне збиље немилومه тлу
Одмараће се и последњи знак
Живота нашег, и судбину злу
Свих срца тешки покопаће мрак.

Вршиће пос'о распадања црв...
А наша срца, сузе, мозак, о!
Храниће, кажу, к'о и наша крв
Нов живот нечег другог, знам ја то!

Да ми је само сагледати дна
Још једној тајни, и видети пут
Великог, тужног и шареног сна
Младости наше, и видети кут

Где ће нам душе вечни наћи стан!
Хоће ли и ту бити само мрак
Теснога гроба, ил' велики дан,
Бесмртне среће животворни зрак?

Дâ, мисли, жеља, снова незнан крај
Хоће ли бити у гробу ил' ван?
Где црви миле, ил' где цвета мај?
Јер све је, ипак, само шарен сан!

ЧЕСТИ ТРЕНУЦИ.

Бледо јутро. Непроспаване ноћи
Свеж, оштар ваздух прашину дигне лако
По пустим улицама. У ведрој самоћи
Млаз златне зоре чека дрво свако

И живи људи. Тê сам ноћи само
Ја, у сумњивоме друштву што је пило,
Провео: песма хорила се тамо,
А све је тужно и суморно било.

Једина драж тих дугих, празних бдења
Била је мис'о, лелујава сета
На проживелу младост, разорења
Подвига силних фантастичног лета.

И када зоре зраци буду бистри
Продрли варош, липе у прашини,
Кад буду изашли на сунце филистри
И драге ноћи крај буде тишини,

Ја ћу, к'о често по познатом путу,
Док на трг буду ишли људи, жене,
С негодовањем, у старом капуту,
И с изнурењем ноћи пробдеване,

К'о ноћна привиђења у замкове своје,
Ићи, уморан у свој празан стан,
Да легнем, с драгим споменом на твоје
Лице, — да опет сам преспavam дан.

У ПРОЛАЗУ ЈУЧЕ...

У пролазу јуче, кроз сјајну дворану,
 Крај мене, с човеком — ја га не знам ко је —
 Ледена лица к'о п'од онај што је,
 Ти ми лагано, као узгред, шану:
 (Глас ти се једва од галаме чуо)

„Мој љубавник.
 Он је човек честит, добар...“

Глас музике неке јечао је тмуо.

„А ја га волим;
 Ја морам с њиме ићи, видиш, ево...“

Глумац је неки у дворници пев'о;
 Жагор живота таласа се свуда,
 Радости, бола, а не зна се куда.

„Да с тобом шетам волела бих више,
 Ал' ти са својом дамом ићи мораш...“

Глас мртвачких звона све тише и тише,
 Напољу, где киша полагаано пада,
 Звонио је гласом којим откуцава
 Дубока поноћ сред сановна јава.

„Ал' ја сам ипак задовољна када
 У вече, све кад сном мртвачким спава,
 Извадит' могу с болом срце своје
 Из кога липти крв (пуно је јада);
 На њему твој је урезан лик.
 И тада плачем, и радост ме дивља

Обузме целу, зато што се патим
Због тебе.
Збогом.“

Прошла си тихо с господином оним.

*

Једно је дете данас дошло к мени.
Оно је било жељно пољубаца,
Љубави, ружа, радости и среће.
Ја јој уделих од свега по мало,
И задовољан био сам са својим
Делом.

Вечерас, када сам крај стола
Писао боле јадног срца свога,
Радостан бејах сред тешкога бола
Што, с тебе, душу мораше ми грозно.
Кржаве сузе ја сам тада лио,
Сам, ради тебе, у то доба позно.

Како сам тада задовољан био!

КРАЈ ЛАМПЕ.

Кад ђудљиво вече донесе ветриће
И мирис цветних душа свуда распе,
У мени се, као радосно откриће,
Буди чудна снага, кад сви други заспе,
Чудна снага као чудно, ново биће.

И док муком ћути моја мала соба,
Ја осећам радост снаге, радост моћи;
Осећам да сам, у то мртво доба,
Чедо моћних снови, видовите ноћи,
И да скидам ланце тужног дневног роба.

И моја се мис'о, и моја се машта,
И воља, испну на горду висину,
Вртоглаву, лепу, испод мутног плашта
Облака, на домак звезда које гину
Под зрацима сунца радосна и ташта.

Али прва зора и крај свега гласи!
Наш полет брзо, опуштених крила,
Још док бледи месец мрку поноћ краси,
Пада и гине где је нада била,
Крај лампе што се полагао гаси...

ДАНИ И НОЋИ

Бранислави

БИСЕРНЕ ОЧИ.

Као дух јесени у шум лишћа свела,
К'о туга у живот наших жеља тајних,
У моју се душу нечујно уплела,
На плими уздаха немих и бескрајних,
Сугестија тиха са висина ледних,
Дубином страсти свих срдаца верних
И тамне ноћи — сугестија једних
Очију бисерних.

Њихов сјај је био плав, мутан и чедан,
Сјај, морем скривене, скупоцене шкољке;
Он је дав'о дубок, незнан израз један
Чежње наших снова и минуле бољке;
Он је скрив'о благо успомена чедних,
Нежност жутих ружа и кринова смерних.
Нада мноме и сада сија туга једних
Очију бисерних.

И онда, кад звезда моје судбе зађе
За малу хумку трошних земних жеља,
Последњи, општи удес кад нас снађе
И нестане наших патња и весеља,
Нада мноме ће, као чар усана медних,
К'о лелујав, меки сјај висина сферних,
Лебдети и тада сетан осмех једних
Очију бисерних.

ТРИЛОГИЈА.

Као љубичица украј пољског жбуња,
 Све док дневна светлост тихо не малакше,
 У мени полет, цела снага куња,
 А срце бије све лакше и лакше.

Али када душу моју ноћ обасја
 Дубоким утиском својих тамних веђа,
 Кад умукну даљна завијања пасја
 И жагор, мисао за мишљу се ређа,

И гомилу жеља са дна душе крене,
 И поворку страсти романтичних мами,
 И буди младост, успомене њене,
 И шарену игру утисака да ми.

На калдрми мога рођенога града
 Колико сам чудних доживео ноћи,
 У друштву фантома радости и јада,
 Све у чудној вреви и опет самоћи!

Ја и моје срце присутни смо тада
 Младости наше плачној мелодрами,
 Комедији тежња што се боре сада,
 И жалосној игри старости у тами.

Чудно се коло страсти тада води
 Уз златне харфе и песме на лири,
 У лепој, чедној, поноћној слободи;
 Док ћелав месец изнад кућа вири.

Убледеле звезде жалостиво сјаје
 Саучешћем, док се, нечујно од света,
 Живота нашег трилогија даје,
 Велика, дуга неколико лета.

НА ЦРКВЕНЦУ.

Преко жутих поља гледам тамо даље
Где хоризонт злати позна светлост знана,
Одакле нам сунце са заранка шаље
Још последњу милост своју овог дана.

С главом на твојем крилу моја душа сања
Једно старо доба у то рујно вече,
Са шумором док се буковога грања
Слива шум кладенца што испод нас тече.

А калдрма ова, поцрнела, тврда,
Прича о давном господству, о стази
Којом је прошло, као иза брда
Што сунце ово, полагаано, слази.

Јер некад су туда, оборене главе,
Пролазили стари силници до места
Где минаре коло у висине плаве
Дизаше месец којег давно неста.

И туда су, можда, источњачке паше
На челима војске, к'о бујица плаха,
На хатима бесним испод сјајне аше,
Полазиле у бој у име Алаха.

Ја о њима сањам. А твоја се песма
Разлече за сунцем што нас собом зваше:
„Море, на сред села шарена чесма
Течаше, аго, течаше...“

НЕМИР.

Устао сам, када Поноћ глува,
Бледа, нема, у црноме велу,
Невеселе, сиве стазе чува.
Поветарац мек по њима дува,
У сузама траву теши свелу;
Суво грање, жуто лишће нија
Шум тајанствен ноћних елегија.

Устао сам да обиђем руже
У свом врту, да видим да л' туже
Судбу света, немилосну тако:
Хармоније милогласне круже
И нијају крунице полако.
Месечина. Кроз алеје сане
Туга веје, и шуморе гране.

Ишао сам. Ал' свемиром целим
Блед се немар, тиха туга шири;
Свет са болом живота се мири;
Руже ћуте, покривене белим
Сјајем пуне месечине; гране
Шуме, моле милост на све стране.
Свет покоја вечног чека дане.

Док мирују звезде, стазе, руже,
Ја их жалим, оплакујем, волим;
Искидане мелодије круже
Мојом душом наивно и боно.
А часови струје монотано.
Тужбе ветра у гранама голим
Са звуцима мог срца се друже.

За све које волим — бол и страва,
Немир живи; а њих можда трава,
Мир жељени с неба чува плава;
Док тог срца у златној самоћи,
Које досад невоље су тукле,
Не покрије величанство Ноћи
Развејане акорде умукле.

АЛИЛУЈА.

Били смо деца, и на трошној клупи,
У старој порти, испод кестенова,
Побожно, када Мај и нада пупи,
Слушасмо тихо, на помолу снова,
С невиним хором скривених славуја,
Мутну и тужну песму: Алилуја!

Заборавили смо после прве дане
Вере и мира; сасекли смо брзо.
Младачких снова мирисаве гране;
Оркан је страсти душу нам растрз'о.
Били смо глуви, поносни кад бруја
На истом месту старо: Алилуја!

Данас је живот само, ружна мрља,
Данас је јесен; и кад ветар дуне
И труло, жуто лишће закотрља,
Млаз мрачне вере у судбину суне.
Данас смо мирни: прошла је олуја...
Алилуја! Алилуја!

ИСТИНА.

Ја знам да страдах, да жуђах и падах
У свом животу. Може бити споро,
Ал' ће тек доћи клонулост и задах
Да скрију све што волео сам скоро.

Осећам да се лагано одваја
Стари свет жеља и мисли од мене,
Да су ми дани са све мање сјаја,
И бледо цвеће спомена да вене.

И да ће, назјад, доћи дани бледи,
Дани без суза, осмеха и среће,
И без живота, кад ће у тој беди
Владати немар, падање све веће

С престола среће, задовољства, маште
И сна, над којим сијале су сфере;
Расплинуће се у визије таште
Све, и у тугу мутне атмосфере.

К'о добра мајка без јединца сина,
Душа без свог ће идеала бити,
Живети нêмо пределима-сплина,
Докле се једном не раскину нити

Тела и духа, с временом и свелом
Надом, а срце престане да жуди.
Заспаћу мирно под Истине велом,
Са венцем снова преко мртвих груди.

ПУТ.

Први снег је пао тог јесењег јутра,
И небо још било пуно бледих звезда,
Кад смо из свога свијенога гнезда
Пошли у живот од данас до сутра.

Сами, у куту тешког, црног влака.
Мала језа зиме, или страха, мину
Телима нашим при одласку мрака,
Када хладно сунце са висина сину.

Ти си оставила своју кућу целу,
Своје књиге, игре и саксије цвећа,
И девојачку постељу ти белу,
И успомене свих раних пролећа.

И наслоњена на туђег човека
И девојачки сан о своме браку,
Не знајућ' да л' те добро ил' зло чека,
У мутан живот пошла си по мраку.

Ја разумем твоју сузу тога трѐна,
К'о и бригу доброг оца што изиђе,
Као тужне очи верног пса што приђе,
Као душу туге и јецања њена.

СА СВОЈИМА.

„О, куку! куку!“ певали су петли.

Скочих у страху. Поноћ. И из таме
Ноћи и бола видим где светлуца
Очију безброј управљених на ме;
Очију безброј злокобно се светли —
Мистике бића људског слика бледа.
Неко је са мном! Срце бурно куца...

Из мрака ноћи тихо се испреда
Сенака облик, тканина одеда
У рита њиних. Ноћ постаје бела
К'о велик покров. Видим добро: Група
Авети црних, просјака је стала
Свуд око мене, и злослутно ћути.
Времена ноћног стадоше минути.

„О, куку!! куку!!“ певали су петли.

Тешко; и срце бол ужасни чупа;
Оловна слутња на душу је пала.
Душа је празна! Ред просјака што је
Стао пред мене, то су жеље моје —
Добро их видим — моје наде, страсти
И мисли, куку! куку! како јадне,
Пропале сада, изван моје власти.

Оне ми прете, осветнички моле,
Наказна лица, и пружају руке
Трагичним гестом, остављене, гадне;
И понор нуде, и очајно вапе;
У понор света сурвати ме воле,

У понор света! Продирне јауке
 Душа је слаба да гони од себе.

Из ока њина тмине гроба зјапе;
 И смрт је с њима, да живот мој погребе.
 Шум руха слутњу улива ми црну;
 Гласови туже за прошлим животом;
 Прилазе, да ме у плашт свој огрну!
 Па тада куда? Шта ће бити потом?
 „Ви, жеље моје, ја ничега немам...

И ја се с вама хладном гробу спремам.
 Овде је тужно, опако и црно,
 Овде је тешко...“ Ал' откуда сузе,
 Опроштај неми животу за беде?
 — Сени ме хладно и презриво гледе;
 У њима живот истине утрн'о.
 Вај, што им судба све спрам мене узе?

Упорно, тужно жаљење се јавља
 И јасно доба пролетњега неба,
 Снови и наде... и сви тако живи;
 Срећа се види... и све се понавља...
 Хајд'мо! Ал' куда да нам сада треба?
 Зар морам смрти, смрти што не годи?
 Та наде, снови нису болу криви!

Хајд'мо! — О види величанство поља
 Трагично друштво кроз која ме води:
 Огроман видик, неслућена доља,
 Снивана поноћ над њоме се своди.
 Миришу поља на пролећне дане,
 На чисту кишу што спомене кропи,
 На много суза за идеје рâne.

О, да се душа с таквом ноћи стопи,
 Кад дрхти, стрепи, верна, пуна среће,
 С љубављу, чврсто загрљена смрћу!
 Тада се часи среће, бола згрћу

За тужан живот и жаљење веће.
И бисер дробни на крилима ноћи
Са јасних звезда падаше полако,

Док ћутке, мрачне као смртни греси,
Црне су сени пратиле ме тако,
Брзо и страсно по глувој самоћи;
А сетно небо нека нада реси:
Пре зоре треба стићи жељној мети,
Пре него новог дана дође варка
И живот што ће себи нас узети.

О, како жудно страст нас гони жарка
Свршетку, крају. Па и бол ће проћи;
Све, чак и љубав. Гладне страсти гоне,
Гоне по мраку гробу што ће доћи;
Посмртна звона у даљини звоне,
А ветри хује поносно и страсно
Последњу песму свему што је било.

И крај већ ту је! Ноћ не диже крило
И неће више дићи га над нама!
Сребрнаст покров простором се влачи,
Чудан и моћан. Једна црна јама...
Ту ће нам ући жеља и страст свака!
Сетно се небо облацима мрачи.
Лудост, весеље! Рака! рака! рака!

Вај! кога покров покрио је бели!
Зар мука није исцрпено врело?
О, куку! куку! свет запева цели;
Задрхта душа, као небо цело;
И маса звезда са неба се просу
На тугу, јаде, љубав, срећу рâну,
На мртву душу кроз јутрењу росу.

У покрову је, хладна, мртва, бледа,
Дивна к'о зраци помрлих идеја,
Сва љубав моја у великом Дану,

Мртва, то јутро живота и среће,
 У мору суза утопљено давно,
 У мору суза и сурових беда,
 Старински понос мојих епопеја.

Чека пред гробом и збори још тавно
 Тугу живота и љубав спрам њега,
 И чека своје. Кад допаде мукло
 Све црно друштво, ужасно и дивље,
 До ње, до гроба, страх ледени проби
 Душу и срце, зле слутећи коби,
 А суро небо затрепери живље.

У страху пружих руку преко свега
 Страстима гладним, суровим и јаким
 Плен у животу последњи још туди,
 Да кобни бол се живота зајази.
 Ал' где ли страха нестали су трази
 Под зором бледом и поднебљем млаким?
 Небеса канда отворише груди.

И маса звезда отпоче да пада
 Поново широм васионе целе
 На њих и на њу, преко тужног места;
 И ветар опет зашумори сада
 Пролазак бола из живота гробу.
 Падају звезде усред ноћи беле,
 Падају тол'ко; и наједном преста...

И ветар пева поезију смрти.

А кобне жеље умираху редом,
 Очајне, страшне, у прозорју бледом,
 С падањем звезда. Само мис'о сину:
 Откуда тол'ко звезда? Али дивно
 Падају звезде преко мртвих. Мину...
 Далеко коб се јавља лаким ходом,
 Далеко звезде издишу над сводом.

Далеко, тужан, сâм, сред црних њива,
С болом, празнином — све к'о да се снива;
А око пуно горких, тешких суза.
Допире тужан жамор кукуруза
По пољу пуном суза, пуном росе;
Последњи ветри вапај сени носе
Зором, животом што ће их све стрти.

А ветар пева поезију смрти.

ДОГОДИЛА СЕ ПЕСМА ОВА.

У време плавих јоргована,
Кад с цвећем пупи чежња нова,
У доба рâних мајских дана
Догодила се песма ова.

Тад, после дугих, злих оркана,
Ђуди што носе сунце кишу,
То беше први дан без мана,
Кад душе цвећа свуд миришу.

Са шумном песмом младих грана,
Кад се од зоре у даљини,
К'о с плаве равни океана,
Велики осмех сунца чини, —

Ти си ми дошла са тих страна,
На престо моје маште села
У помпи нада и ђердана
И плавог цвећа с бледа чела.

И отад владаш ти, без бра̀на,
Пространим царством снова моји'
Сказаљка Вечног где лагана
Часове општег мира броји.

У време плавих јоргована,
Кад с цвећем пупи чежња нова,
У доба рâних мајских дана
Догодила се песма ова.

НАМЕТЉИВИ МОТИВ.

У шта нам је прошла наша младост рана,
Наше лепо доба живота и снаге?
Куда ће отићи наше жеље драге,
И где им је покој последњег стана?

У неравној борби, посртању дугом,
У зноју и раду, кроз бригу и тугу,
Ми смо вечно били у истоме кругу,
И теглили јарам и себи и другом.

И невоља тако сваки нам дан страћи,
И ми не видимо небески свод плави,
Ни звезде ни цвеће, и увек нас дави
Један облак дима; а живот је краћи...

Увек исти живот што мили и тече
Као прљав, жути поток после кише,
А ми стално ништа не желимо више
Но да падне мирно, благотворно вече.

И најлепше што смо имали у низу
Својих младих лета, то је опет био
Један мучан, тежак сан, лелујав, мио,
Сан љубави што је своме крају близу.

ЖЕНА.

Ја сам своју душу у твој живот прен'о,
И све твоје мане, грехе и врлине
Заволео тамном страшћу, драга жено,
Страшћу ради које живи се и гине.

Ти си светост моје радости и туге
И молитва чиста срца у самоћи,
Радост мојих снова у бојама дуге,
Вера мога бића у дану и ноћи.

Кад причешће дође душе коју звона
Зову вечном царству чистоте и мира,
Ти си моје вере велика Мадона
Пред којом се цели из светог путира.

Што живимо дуже, везани смо чвршће.
Ти си тамна тежња нагона и жуди
И разблуде моје, кад на мени дршће
Све, а похота се почиње да буди.

Кад инстинкт са свешћу стане да се бори,
Кад се вани проспе месечина бела,
Црвен пламен мојих страсти увек гори
На грешном олтару твог мирисног тела.

И сто тамних веза у нама се спаја:
Веза раних снова о вечној лепоти,
Веза нашом децом, радости и ваја,
И перверсне страсти и душе и плоти.

РЕЗИГНАЦИЈА.

Опет је поноћ суморна,
Опет је поноћ будном ми промакла
И меким крилом, тугом срце такла;
Опет је душа уморна,
А с груди
Терет се није сишао. Шта мари?
Поноћ је прошла. — Зора руди...
Треба нам лећи, снови моји стари.

Често смо пута устали,
Често смо пута дуге ноћи бдили
И пркосили невидљивој сили.
Данас смо тужно сустали;
Па нека!
Ко ће још пеп'о срца сад да жари?
Најбољи одмор још нас чека.
Треба нам лећи, снови моји стари.

Сви ћемо проћи овако,
Сви ћемо брзо пребродити вале
Лудог живота, непојамно мале,
А тешке за нас тако.
И тада
Доћи ће добре судбе вечни дари:
Спокојство, мир, без бола, јада.
Треба нам лећи, снови моји стари.

СУДБИНА.

Због дубоког немира моје душе
 Ја нисам своје уживао дане
 У младости, к'о ни сад, кад се гране
 Мог живота полако, тихо суше.

И онда, кад је још заносно сјала
 Младост и љубав, и полет, и снага,
 На моју радост, задовољства драга
 Нека је чудна сенка увек пала.

У пролеће свих нада, свију снова,
 У пролеће кад цвета прво цвеће,
 Глед'о сам да се један облак креће
 Увек над вртом младости и снова.

У љубави и срећи р'аног доба
 Мислио сам на мржњу овог света,
 У младости — на дане близу гроба,
 У радости — на тугу старих л'ета.

Сад, кад је старост близу мога срца,
 Кад иње пада по сновима, коси,
 Моја ме мис'о опет чудно носи
 Младости за којом душа тужно грца.

Некад је сенка старости падала
 На моју младост, чисту срећу моју,
 Док сад прошла младост баца сенку своју,
 Да би ми старост тугу задала.

И зато, ваљда, увек волим дане
 Кад облаци бели плавим небом плове

И бацају сенке на долине ове
Немира и суза; кад зелене гране

Љуљане ветром немиром прозборе
О таштини свију нада, свију моћи,
Кад се чудни ветри у шумама хоре
Хоровима страшним свих духова ноћи;

Када моћни оркан тешко море љуља,
Кад облаци грме испод неба плава;
Кад бунтовни поклич узрујаних руља
Прети падом греха, насиља и глава.

Јер у том немиру природе и неба
И немир се моје душе јасно зрца;
Јер са сваком буном осећам да треба
Поћи с буном тешко рењенога срца.

И слутим судбину једног лепог дана,
Када ће, у бури што се свуда шири,
Моје срце с болом својих старих рана
И немиром вечним — вечно да се смири.

ПОСМРТНЕ ПОЧАСТИ

Госпођици В. Н.

MEMENTO.

Овде је тишина. Не чује се звук
Немирног ветра, ни живота хук:
Свршена патња, запечаћен пир,
Истина сушта, савршени мир;
Успомена само лелуја се ред
Кроз тихо вече и сумрачак блед.

Волим то место без лажи и маске,
Где леже сви ти људи овде, скупа,
Далеко од света и од таште праске;
Где леже ту мирно, све труп поред трупа,
У ковчегу простом, измеђ четир даске,
А не смета свет им и његова лупа.

Положени ту су, све на један мах,
И вера и сумња, и нада и страх.
Богатство и раскош, сиромаштво, јад,
Све почива мирно, равноправно сад;
За убоге, силне, за славу и моћ
Једна је тиха и вечита ноћ.

Заволели су ту постељу ниску,
Тврду к'о живот, вечиту к'о време;
Не знају ништа; нису чули вриску
Рођака својих, а стене су неме;
За прошлост даљну и будућност блиску
Они су подстрек једне вечне теме.

Како су мирни, без брига и рât
Откад су чули земље тежак бât,
Јединства својих илузија јад;
Чули, уз грудва земље тежак град,
Уморни дошав на живота руб,
Речит звук смрти и свечан и груб.

ЊЕН ОДЛАЗАК.

Оставила си дух прошлих времена
У одајама својим оног дана,
Кад су те немо од твојих драце́на,
Ружа и снова однели из стана.
Жалила ниси, изгледа, што мена
Живота у смрт беше тако ра̀на.

Испратише те мартовски ветрићи,
Сунце и уздах света што је плак'о.
О, ко би рек'о да ћеш ти отићи
Мирна и бледа, равнодушна тако
За све што беше: да ће ти смрт прићи,
Да све са њоме заборавиш лако!

Сећам се увек суморне тишине
Облака, лишћа, нечујних ветрова;
Глед'о сам широк израз туге њине
Кад су те дали месту мртвих снова.
И ако живот овај вео скине
Некад, с равница, неба и брегова,

Ја знам да опет неће ми помоћи.
... Сећам се да је мирна била соба
С постељом твојом, моја свест без моћи;
Сећам се да је у поноћно доба
Још мирисала свуд краљица ноћи
На страст, и младост, и задах од гроба.

ТРАГ ВРЕМЕНА.

Саранио сам своју добру драгу
У дане што су ишчезли к'о пара,
У мрком, муклом, црном саркофагу,
Без љубави и пролећа што вара.
Саранио сам своју добру драгу,

А није знало пролеће љубавно,
Честице спомена у коме трепере,
Понос и младост закопани давно
Без сени среће и без благе вере;
А није знало пролеће љубавно

За сне без ноћи и ноћи без снова,
За сне у којим сијала је она,
Вечерња звезда несрећних духова;
И није знала мирна васиона
За сне без ноћи и ноћи без снова.

Дубоко, мрачно, несрећно, и дубље
Но смис'о тајни живота и бића,
Ја је сараних, уз црвене зубље,
У друштву жеља, снова и ветрића,
Дубоко, мрачно, несрећно и дубље.

Саранио сам своју добру драгу:
У дане што су ишчезли к'о пара,
У мрком, муклом, црном саркофагу,
Без љубави и пролећа што вара...
Саранио сам своју добру драгу.

ДОЛЕ.

У хладној земљи, у заборављене дане студи,
Кад влагу кише осетиш у свом гробу,
У јесен стару и влажну, мокрих груди,
Да ли ћеш осетити како је тада робу

Што с тужном мисли свој задњи живот живи,
Бедан због тебе, живота који мрзи,
И све ван себе, сем овај пејзаж сиви,
Облаци тмурни што прелазе га брзи?

И да л' ћеш знати, моја златна машто,
Како је добро бити увек доле,
У кући тој што црном влагом кропи

Спомене твоје? Да л' ћеш знати зашто
Трпим на сунцу, кад те мисли воле,
А крв ми црна из свих рана лопи?

НА ГРОБУ ВЕЛИКЕ СТРАСТИ.

Зрак сећања пада на то доба сиво,
То велико доба љубави и снаге,
Кад времена терет није притискив'о
Наш полет и понос, наше жеље драге.

Високо изнад живота у калу
Млаз светлости тропске изнад нас је блист'о,
И наша смртна тежња Идеалу
И теби, драга, беше једно исто.

У очима твојим трептало је лето
И јулске сенке лежале у њима,
Мамиле на одмор, на блаженство свето,
На радост што се у вечности има.

И кад је до нас живот људи допро,
Болестан, злурад к'о борба им ташта,
Дух ми је мржњом од блата се опр'о
Њиховог, мржњом, због тебе, на свашта.

И ред величанствен осека и плима
У мојој се души дизао и спушт'о:
Подложен сам био побудама свима,
Ал' мис'о на тебе ја нисам напушт'о.

Од блажене среће, кад цветају лале
Под љубави сунцем, у његовој власти,
Преш'о сам свију осећања скале
До злочиначких нагона и страсти,

До буне против живота и људи,
До хаоса тежњи и нервна расула

У болном ропцу намучених груди,
До визија маште и болести чула.

Све векове људске повеснице дуге
Проживео сам с мислима о теби.
Никад ми среће не затреба друге,
Ни јаче свести, што умрла не би.

На све то је сада пала магла сива,
Неизбежан умор што шири кобну власт...
А јака, дубока била је та страст,
К'о тама заборава што је сад покрива.

МРТВИ ПЛАМЕНОВИ.

I.

Саранили су њене очи сјајне
У таму гроба, у живота бол;
Саранили су њене руке бајне
У царство таме, самртнички дол.
И очи моје среће моје вајне
Не осећају више блескав сјај,
Не осећају више среће трајне
Где хладни гроба простире се гај.
И исплак'о сам све жеље и наде
На хладни, суров, студен камен тај;
Походим, каткад, њене душе младе
И лепог тела сиви, трошни прах:
Животом живим на гробу исто знаде
Видати тужно и жудњу и страх.
И никад више, никад не зажелим
Лепоте што их пружа зорин зрак,
Ни живот худи над Животом свелим,
Кад је пред оком широк, вечан мрак.

II.

Искачу, авај! на хумкама старим
Све среће моје и мртва живота,
Искачу сени и пламичци модри,
Указују се живот и страхота.
И гледају ме дуси неки бодри
У ноћи сумње, за коју не марим,
Давнашње жуди и поспали снови,
У трулеж трошни претворени давно.

И носе искре пламенови ови,
 И причају ми моје доба славно,
 Мистично, светло, с наде ореолом,
 Проткано срећом, преливено болом,
 У коме трепти сан живота вечна.
 И разлива се ваздухом, и моћно,
 Нов живот мисли, та визија течна,
 Кроз свест, и нерве, и окриље ноћно.

Живот кроз душу набујало струји.
 Ја имах вере, и верујем снова.
 У мојој души певају славуји
 Под хладним небом октобра и зиме.
 Сањиво дише мелодија нова,
 Звук другог света, и ја живим њиме:
 Контуре земних ствари, среће, беде,
 Пред мојим духом једнолико бледе.

Мистичне сени вуку ме у коло
 Што игра изнад гроба моје среће,
 И васкрс свега што сам икад вол'о
 Блиста уздањем што ме опет среће
 На прагу неба и гроба. И струји
 Младости крв ми по жилама свелим;
 У мојој души певају славуји
 Под хладним небом октобра и зиме.

И над тим колом и над земним свиме
 Осећам где се моје биће диже
 Другоме царству, бесмртности душе,
 Љубављу својом, без мрља и гриже.
 Светлосни вали свега ме засуше,
 И блудим... али не знам којем крају.
 Можда где душе у вечности стају.
 А доле далек шум света што гмиже.

... Подамном свет је, с иронијом гледан,
 Са много блата и са својом злобом.
 Мој поглед јасан и чистоти предан!

Мој узор свѣтли што ме чини робом.
Ја опет живим својим давним добом,
Где сија живот безазлен и чедан,
Победа на́да за тренутак један
И триумф духа над смрћу и гробом!

III.

Помирићу се. Ако лежиш мирно,
И с тобом твоје цвеће и лепота,
Мртва и горда, краљица живота,
На теби свилно одело прозирно

И вео гроба, — једном, у ноћ чедну,
Са болом душе што тужи и грца,
Ја ћу ти доћи на постељу ледну,
Ти, мртво драго сломљенога срца.

У хаљинама твојим и у коси
Пустићу прошли живот да нам мине,
Пустићу вечност да нас тако носи
Незнаном крају, бледолики крине.

Над гробом нашим шириће се цвеће.
Поклопац неба сандук нек нам буде.
Блештаће звезде, к'о надгробне свеће,
Над росном земљом наше црне груде.

Увијен вољно у самртну тогу,
Са једном жељом, да сам вазда с тобом,
Лећи ћу ћутом украј твојих ногу,
Покривен тамом, озареним гробом.

Нећу умрети у влази и студи,
У гробу твојем, у мемли и смраду,
Већ с твојим цвећем, и да не пробуди
Никад свест нагон животу, и наду.

И као уздах, туга овог света,
Шумеће зраком немирно и спретно

Вест смрт наше с багремова цвета
Кроз поља, простор и поднебље цветно.

IV.

Она, бесумње, лежи овде смерно,
У уском гробу, иструлела лица;
Она и не зна да долазим верно
Драгани својој уз певање тица,

Свежином ноћи, под лепотом звезда,
Кад инстинкт снóва мртвој драги креће,
Кад спава зора и спавају гнезда
И бледим миром уљуљано цвеће.

Она и не зна да долазим тада,
С љубављу, истом к'о што негда беше,
И да је душа драгом гробу рада
Кад бледе звезде с висина се смеше.

Она, бесумње, лежи овде смерно,
С надама мојим обојеним смрћу,
И не зна да је походим још верно;
А жути црви око ње се згрћу,

И пију очи, моје очи сјајне,
И троше тело, илузију снóва,
И снове моје раскидају бајне,
К'о ветар мајско цвеће кестенова.

MISERERE.

То беше у сну суморном, дубоком,
Очајан пораз живота и нада,
Пред мојим мртвим, заклопљеним оком
Свет што се губи и јесен што влада

Сетна и светла преко свега што је
Живело негда. Сунце зраке баца
Дугачке, жуте, врх саране моје,
На прости ковчег и главу мртваца.

Тутњи и бруји промукло и тмуло
Музика смрти. И тонови пиште
Погреб идеја и нестање труло
Болова, сенки што даве и тиште.

Прошло је, прошло све. И сунце жали
Растанак мој са болом, и без воље,
Снагу и нежност што су тужно пали
Непрежаљени, без замене боље.

Ја ипак видим из мртвачких кола
Невине људе, и крај злобе њине;
Осећам снагу целог светског бола,
Знам да су деца земље и прашине.

Умиру зраци, природна лепота.
Телеса јадна, болесна и трома
Жéна и људи, болних од живота,
Прате ме немо до мог вечног дома.

Стога сам вес'о. А флауте цвиле
Нестанак цвећа, љубави и патња,

Жеља и нада што су сјајне биле, —
Траље живота које носи пратња.

Музика јеца тоном чисте туге.
Гаси се сунце и зраци му бледе;
Спушта се тама; умиру све дуге
У калу света, у хаљини беде.

Мрак! мрак се хвата дубок. Јече трубе
Победу смрти што носи трофеје:
Увеле наде из стварности грубе,
Цепане снове, до оне алеје

Што гуши замљом живот. Јече трубе
Погребни марш над бићем свега света,
За оне што се пате, који љубе,
За просјакe живота тол'ких лета.

Распростире се кроз кристалне сфере;
Кроз ваздух сув и бистар, из пролећа,
Очајно тужно, сетно *misere*!
Кобни звук смрти живота и цвећа.

ЗАБОРАВ.

Један спомен тихо још у мени тиња
На прошлу радост овог мутног дана,
Кад скрушено ситна кишица ромиња
И засипа маглом ова јесен рана.

Мрак вечери влажне заборав нам носи,
Заборав што иде к'о утеха нека,
Што стабљике среће и болова коси,
Што нас све једнако, равнодушно чека.

И мисао једна захвата у мени
Корена све више: једно уверење
Да је то најбоље, док сунце румени,
Да нас бура бије о рапаво стење.

За чедност наших првих идеала
Спомен је само ружна људска љага,
И терор живота, и остатак зала,
А достојан крај им заборав и влага,

У којој ће бити сами, сасвим сами,
Без злурада смеха, или сузе наше,
У широкој, вечној и свемоћној тами,
Која је добра, а које се плаше.

Један спомен тихо још у мени тиња
На прошлу радост овог мутног дана,
Кад скрушено ситна кишица ромиња
И засипа маглом ова јесен рана.

ТАКО ЋЕ БИТИ.

Кад уз мутних дана монотони звук
Празних нада ташти променило свет,
Наших тежња када прсне танки лук,
Ми ћемо се наћи к'о роса и цвет.

Добар ће нам бити нових дана стан;
И у царству мира, где је сан и мук,
Ми ћемо се наћи, као ноћ и дан,
К'о драган и драга, к'о ехо и звук.

Тамо, где истина свршава се круг,
Наша стара љубав биће нова драж,
И великих снова највернији друг
На међи где лежи истина и лаж.

Кроз дане у дане и кроз век у век
Наћи ћемо, ипак, мир жељен и драг,
Нашој дугој бољци још једини лек,
И истине једне неутрвен траг.

ТАМНЕ ИСПОВЕСТИ

ВЕКОВИ.

Ја сам тужна веза крајности свих страсти
И велико срце свег одушевљења;
Ја сам пуна чаша горкога презрења
На доба без душе, без снова и части.

Ја сам вечна љубав наспрам пароксизма
Осећања свију што у мени живе,
Огледало чисто и велика призма
Векова у сенци једне перспективе.

И моја је душа сред поноћна мира,
Док безбројних звезда трну зраци сани,
Душа крупног, старог халдејског пастира
Што крај свога стада снива на пољани.

У мојој се души, к'о у древно време
Обалама модрим освештаних вода,
У часима вере мистичне и неме
Огледа фасада индиских пагода.

У њој дуну, каткад, са пустара крици,
Оркан дивље страсти што урла и мрви,
Као дивље хорде; у пожару крви
Заруде одједном пространи видици.

Ја осетим инстинкт изумрлих раса,
Свирепост спрам слабих, спрам деце и жене;
У гордости ових кратких, бурних часа
Све сатрапске тежње пројуре кроз мене.

А други пут, када чежња тиха, бона,
Прелије у сјају месечине млаке

И љубав и наде многих милиона,
Ја осетим мржњу на горде и јаке;

И живим у друштву оних што су знали
Живети без гласа, без славе, и сами,
Волели све лепо, трпели и пали
Скривени у вечног заборава тами.

И осећам душом мирис благе амбре
И источну радост, и љубав и страсти
Господара старих поносне Алхамбре
Што испише пехар кратке земне сласти.

У мени се страсти свих векова боре,
Пролазе јунаци с Господњег Гроба
У замкове своје где кандила горе,
С мачевима тешким, у поноћно доба.

У мени је душа Осамнајстог Вѐка
И племићи горди у свили и чипки;
Ја живим за тренут сред раскошна јека
Времена Ватоа, менуета гипки'.

И тада се јави хук огромних мѐса,
Силуета оштра бледог Робеспјера,
И бунтовни протест трибунскога глѐса,
И пѐд старих догми, престола и вѐра.

Ја живим животом историских мѐна,
Страшћу свију гордих, великих и скромних
И пуним животом великих времѐна
У пролазу људских свих истина ломних.

Ја мрзим наше једнолико време
Безбојно, сиво, и у њему душе
Скомрачне, ситне, пакосне и нѐме,
Што се у ропству свога страха гуше;

И мрзим само наше доба ружно,
Где је све јадно, све „средина златна“,
Где се, попут старог и жалосног клатна,
Клатимо лагано, монотono, тужно.

У ИЗНУРЕНОМ ОСЕЋАЊУ ЈЕДНОМ.

Завеса ноћи алејама сивим.
Једино зимске руже још што цепте
Страшћу, и ја што у сну своје живим
Опет, и звезде што нада мноме трепте

Бледе и сетне. О, мој Боже, ту је
Опет тај занос раздражљив, што пије
Моћ нерава ми слабих, као гује,
К'о женска тела, кад ме с њима крије

Ноћ у дубоком разврату и страсти.
Само, ја данас у разблуди истој
Долазим овде, с похотом, без части
Да будем дете у природи чистој.

Осећам да је ово гробље пусто
Спомена мојих, да верно над њима
Још само старих бреза лишће густо
Шуми и тужна саучешћа има.

Она и ја смо, обоје са једним
Крином у срцу и звездом у оку,
Ту, миловани поветарцем чедним,
Снивали дуго сваку ноћ дубоку,

И били срећни због љубави своје,
Поносни трајно због свога рођења;
Нити је икад мислило нас двоје
Да штогод љубав руши, или мења.

Али све прође, простије но када
Лист ових бреза, у дубоку јесен,

За неколико тренутака пада
И бива жут, и труо, и однесен.

Данас ме залуд стари ветар бије
По лицу, да ме свега опомене,
Да видим како све пролазно није
И да ме сети све лепоте њене.

Залуд! ја нисам способан за такве
Високе, дуге апстракције више;
У срцу мом је тама једне раке,
Очима мојим пустиња без кише.

Слутим празнину будућих времена,
Слепило духа што ће доћи потом;
Ја њу не двојим сад од других жена
Лепих и јадних са њином лепотом.

Мом духу, као и мом телу, сада
Груб додир само ствара радост неку;
Осећам нешто тешко као клада
У души, неку одвратност далеку...

А говор душа и природне звуке
Ја данас тешко могу да разумем.
Вечна је сила везала ми руке
И дух, и сâм се спасти већ не умем.

Мирно и чудно шуште старе брезе
Тајну живота и судбину ума,
И раширених зеница, без везе
Мисли, ја слушавам елегију шума,

Миран, без жеља у том часу ледном,
У изнуреном осећању једном.

Мирно и чудно шуште старе брезе.

ПОТРЕС.

Прошао ме страх од Бога давно,
Дах мирисни љубави и чежње,
Бол с пролећа — поспале су тежње —
Прошао ме страх од Бога давно.

Мутне очи изнемогло гледе
У хоризонт празан и орон'о.
Дух, са телом, материји клон'о.
Мутне очи изнемогло гледе.

Моју стару рану од живота,
Видим, немар суверени лечи,
Моју нежност, немир, јад без речи,
Моју стару рану од живота.

Хигијена несечења вида
Мој буновни сан и савест што ми
Дух и тело немилосно ломи;
Хигијена несечења вида.

Гледам да се свега мање сећам,
Да не жалим ни прошлост ни себе,
Да се тихо што беше погребе;
Гледам да се свега мање сећам.

Још савести ветар неки, уздах
Мртвих — шта ли? — кроз мој живот прости
Прође, каткад, к'о језа кроз кости:
Још савести ветар неки, уздах,

Знак последњи грознице живота,
Потресе ме, па ишчезне близу
Срца. Видим малу парализу,
Знак последњи грознице живота.

СВЕТКОВИНА.

Сишли смо с ума у сјајан дан,
 Провидан, дубок, — нама, драга, знан;
 И светковасмо оцепљење то
 Од мука, сумње, времена и сто
 Рана што кржаве их вређао је свет:
 Љубави наше плав и нежан цвет.

И опет сила згрнуло се света
 У болнички нам мирисави врт;
 Посматра где се двоје драгих шета,
 Срећно, и хвале онај живот крт
 Што остависмо. Далеко од њих
 Сад смо, а они жале мир наш тих.

Они баш ништа нису знали шта
 Доведе ту нас. — У цвећу смо ишли,
 Славећи страсно осећања та,
 Због мојих лѐпо са ума смо сишли.
 У новом свету добро нам је сад,
 А свет о њему добро и не слути;

Сумња у љубав, најтежи нам јад,
 Мин'о и часе блажене не мути.
 Из прошлих дана љубав и знак њен
 — Спојеност срца — остала нам још;
 Наш живот овде светао је трен,
 Срдачан, кротак. Онај живот лош

У коме знанци, родбина остају,
 Невиност нашег не познаје света;
 Животно вино, срж недостају
 Њима, а глава њихова им смета.

А наших срца један исти звук
Бележи дражи и времена хук...

Јер ми смо давно, верна драга, — је ли? —
Искидали конце што нас вежу
За простор, време, тонове и боје,
— Ланце живота што звече и стежу;
Јер ми смо, можда, сами тако хтели
Рад љубави нам и рад среће своје.

И гледају нас зато што идемо
У кошуљама белим парком овим,
Где болнички се мирис шири јак.
Не знају дражи са животом новим,
Љубави наше неумрле знак.
... Гле! очима им трепти роса немо...

МИ, ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ,
ДЕЦА СВОГА СТОЛЕЋА.

И после ручка тако много јѐла
И пића стоји на столу. Кроз стакла
Прозорска, јесен увела и бела
Срца се наших изгледа дотакла.

Па ипак, нисмо ми ни за шта криви,
Господо. Јесу протекла пролећа
Немирна, лепа, али нека живи
Суморна мис'о и нашег столећа!

Замагљен поглед, блед облак на челу
Наших дама једну малу тајну крије:
Одрицање немо, једну чежњу свелу,
Страст што је буктала и које сад није.

Изгледа да данас више не занима
Нас уморну децу овога столећа,
Други и лепши пол, да се не прима
Нас нада и чедност будућих пролећа.

Неосетно, тихо дошли смо под владу
Другчијег, грубог, моћног суверена:
Алкохол тупи живце, руши наду
На чисту љубав будућих времена.

Прокламован владар нечујно у мени
Противника има, ма да га се плаших;
И чашу што се прелива и пени
Дижем у славу традиција наших

И лепих жена! Нек њин нагон има
И сад у нама своје старе жреце;
Недостојно макар, уживајмо с њима,
К'о жалосни оци немогуће деце.

Све то неће дати оно што је прошло,
Ал' походиће нас дах среће нам стари;
И то што је тужно и с натегом дошло
Имаће опет ненадмашне чари.

Осетићемо мирис љубичица
Старих, и љубав, и наду пролећа,
Па ма и млада а увела лица, —
Ми, по милости божјој, деца овога столећа.

МРТВА ЈЕСЕН.

Мутно небо. Киша сипи. Мочарина.
 Ваздух влажан, тежак тако; магла пада.
 Кроз њу само дрвѣта се виде сенке.
 Душом мрачно; срце ћути, пуно јада.
 Мрак увио поља, мисли. Густа тмина.
 Не миче се ништа сада; за споменке
 Није време да цветају и миришу.
 Ваздух влажан, тежак тако; магла пада.

Није време... Кроз селену, мутну кишу,
 Назире се костур бића, сва празнина.
 Мутно небо, киша сипи; густа тмина
 Преко снова, преко среће, преко нада.
 Моје наде, моји снови не миришу
 Из пролећа љубичастог што је свело.
 А на души сива туга, гвожђе врело.
 Дан суморан, дан последњи канда влада.

Небо, тешко к'о олово, као живот,
 Притисло је што сам вол'о — снове моје,
 И демони магле, ума, црни стоје.
 — Остав'те ми снове моје, црни ђивот.
 Остав'те ме ту, без свести, само с њима.
 — О, докле ће горко тако киша лити?
 Зар да оде живот цео к'о прам дима?
 Остав'те ме. — Ја ћу радо кретен бити.

КАРИКАТУРЕ.

Сопствена свест ми личи на бедну панораму
Већ овешталих слика, што се све већма хаба,
Јевтиним задовољством што ми разбија чаму;
Ту јадне креатуре измишља машта слаба,
А јавна жена каква представља прву даму.

Једна отужна боја немара преко ствари
Ствара се. Све ми сада личи на једно исто.
Свака идеја лепа брзо се, чудно квари
У мени самом сада, и извориште чисто
Негдашњих снова талог живота прља стари.

Данас ми људске речи што желе да убеде,
Да воде, — звуче тоном досадних перифраза;
Ја не верујем више у радост ни у беде;
Верујем у наг живот што звук напуклих база
Даје, у чулност своју и нагон што нам следе

И што нас гоне, муче, док не испију снагу
И оставе нас, најзад, уморне, мирне, боне.
Осетим и ја, каткад, чистоту срца благу,
Лајички живот, ал' с њим и часе монотоне,
Отужне, дуге, што ми похоту крате драгу.

Осећам да ми данас већ врло тешко пада
Да волим оно што сам толико некад вол'о!
Брзо се прља, груби у овом свету јада.
Осећам да сам давно и много шта пребол'о,
И срећна прошлост да је сирота прошлост сада.

Банални живот овде деформис'о је редом
Принципе мисли мојих, циљева мојих нада,

Покрио свет идеја завесом једном бледом,
Створио циркус жеља, прохтева који влада
Укусом духа што је пао под општом бедом.

Тако се бели вео са чедних снова свлачи,
С вољених ствари што ми излазе сада голе.
Ја видим како све то жалосну пропаст значи
И ниске страсти стално како ме вуку доле,
А хоризонат мисли лагано да се мрачи.

То је силазак земљи где многа крв ми лопи,
Безброј идеја, нада, нежности где ми лежи;
То је мистика што ми и ум и срце топи
И тупи ритам смрти, заборав њен што свежи
Уморну свест ми, која отров сазнања попи.

Борац слободе пуне за царство снова, ја се
Спуштам по степенима тамници, с оковима,
Побеђен, миран наспрам времена што се гасе,
Којима служих верно и свима соковима
Живота свога. Знаци младости већ не красе

Дела ми која време лагано руши, дроби;
Никада можда нећу са добрим снима више
У друштву бити, нит' ће под сенком мрачне коби
Пресахнут' сузе ноћне у дане сплина, кише,
И чудна срећа доћи под сунцем, у слободи.

И у болести тела и духа чудне слике
Искрсну, па се смраче — савести игру воде,
Да изобличе целу лепоту и толике
Напоре и прегнућа живаца, сна, слободе,
И наговесте свему жалосних врана клике.

Ја гледам младост своју с осмехом бледе сете
Како не личи више на прву младост моју,
И гледам љубав своју комично како плете
Конце сујете, моћи уображене, своју
Машту, са којом слике глупости често лете.

Те сѐни играју се мноме и ја са њима.
Ал' све то ствара живот опао, црн и мрзак.
Све што од свега прошлог у моме духу има,
То је жалосна срећа да будем пуст и дрзак
И сагорелих снова да гледам прамен дима.

ИСПОВЕСТ.

Изгубили смо осећање мере
И наш се разум жалосно копрца;
Немамо више старе, добре вере,
Радости, бола, храбрости ни срца.

Природа наша, болесна и тмура,
Завела нас је, к'о беднике, с пута;
Живот нас тишти, мрцвари, тетура;
Бог нам се руга свакога минута.

Некад се нисмо бојали пораза,
Борбе ни људи; уздигнуте главе
Ишли смо преко „трновитих стаза“,
Са добрим сном, без трепета од јаве.

Страсно смо живот свој волели тада,
Ал' страх од смрти није нас се прим'о;
Данас тај живот презиремо, ма да
Кукавно, срамно смрти се клонимо.

Расипна младост има још да страћи
Остатак плена својих авантура,
И к зрелости ће пут нам бити краћи,
К'о време сунца за поднебља сура.

Ал' наговештај те епохе зреле
Оцртава нам ружне перспективе.
Руже и наде живота су свеле,
А обале му нејасне и сиве.

Ружне су већ нас оманђале чини:
Сити смо света, живота и свега;

Сумња нам сад је ослонац једини,
А мудрост глупа и простачка шега

С људима другим и са самим собом,
Са тужним прахом старих идеала,
С рођењем својим и будућим гробом,
С врлином палом у каљугу зала.

СУМРАЧНЕ ТЕЖЊЕ.

Да ми је да видим зрак мистичне среће
 О којој снева младост и наш јад,
 Кад душу очај горки прелије,
 И дођу дани беде теже, веће!
 Јер свет је чемер, и блато, и гад
 И тесан, мемљив простор ћелије.

Да ми је љубав осетити благу
 О којој не зна, а говори свет,
 Наивну, белу, у животу злом!
 Да ми је опет завоleti драгу!
 Јер свет је блуда и разврата дом,
 Где чедност вене као рани цвет.

Да ми је живот лепоте и здравља,
 Кад чиста душа чисти дише зрак,
 И кад је човек срећан, јер је сâм,
 Када се сумња немила не јавља, —
 Јер свет је беда, прљавост и мрак
 И невољничка болница и срâм.

Хоће ли доћи час велики, свети,
 Да блесне правде и разума сјај,
 К'о страшног дана божја судница,
 Што ће нас једном на грехе да сети?
 Јер свет је тешка, страшна лудница,
 Свирепост, очај, несрећа и вај.

Или ће увек све бити тек плѣн
 Сурове смрти, а вечито робље
 Живота неће стрести ланац њен,
 К'о санте леда ни Север ни Југ?

Јер свет је тужно, преорано гробље,
Заборав вечит, нежељен и дуг.

Јер, верујте ми, свет је мрак ћелије,
Где чашу нада отров прелије
У трци дана, у лутању том;
И свет је греха и разврата дом,
Где влада лупеж, или блудница;
И свет је тешка, страшна лудница,
И болница, и тамница за робље,
И тужно, вечно, прекопано гробље.

ОСРАМОЋЕНИ САН.

Цинички и грубо затворисмо срца
 За лепоту земље, и звезда и цвећа,
 За интимну радост, за туђ бол што грца,
 За љубав и немир будућих пролећа.

Равнодушно, мирно напустисмо оно
 Што је нежна душа прошлости нам младе;
 Нисмо били тужни, кад погребно звоно
 Огласи крај наше младости и наде.

Сурово смо своје сахранили снове
 У сандуке тврде, у дубоке раке
 Заборава вечног, где се црви тове,
 Заборава душе и нежности сваке.

И док наша срца загрљајем мира
 Мрачнога и тешког леже на дну гроба,
 Страсти су повеле оргије свог пира
 И нас, јадну децу свога срамног доба.

И у ноћи, које гаврани се плаше,
 Наше бесне страсти, с маскама што крију,
 С перверсним весељем крв живота пију —
 Расточено вино у бизарне чаше ...

*

Само, црним друштвом, као танак влât
 На ветру, задрхти слутња што се крије.
 Монотono, кобно, к'о домаћи сат
 У зиду, док једна опомена бије.

Слућеног гласника савести још нема.
 Али он ће доћи, ма у задњи час,

Да нам ипак јави, уплахирен вас,
Да нам се гост један у посету спрема.

И да Младост наша долази са дна
Заборава нашег, свога влажног гроба,
И да ће нам доћи, у злокобно доба,
За освету свога осрамоћеног сна.

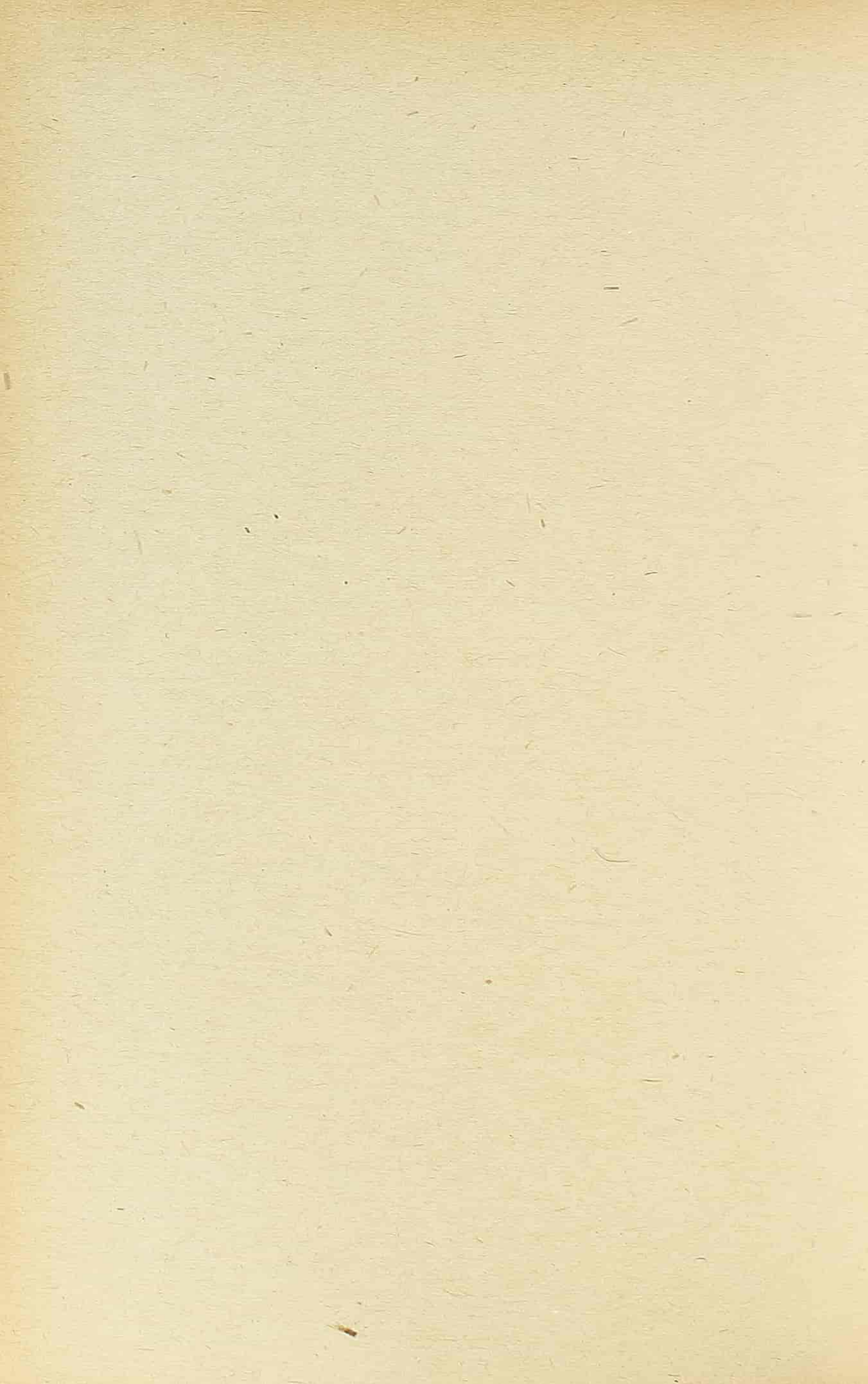
ЗИМА.

У моме срцу, у старинској вази
Убрано цвеће спомена се суши;
Над срцем мојим један облак блази
Зиме и ветра — наговештај души
Да срећна доба нестали су трази,
А мрачна студен спомене да гуши.

У мојој души суморни пејзажи
На мутном сунцу тамне и трепере;
У души мојој — ти, мој Боже, кажи! —
Мис'о без сунца и умор без вере;
У свести мојој истина не важи
Светлошћу свога бића. Ту се стере

Широки покров снежног заборава,
Црнина гроба, где сунце не сија,
Где ћути, као у дну мора плава
Кржљава флора, љубав моја, чија
Снага и нежност у хладноћи спава;
Где цвеће бола и стварности клија.

ПОД РАЗВИЈЕНИМ ЗАСТАВАМА

ДАНАШЊИЦА.

Само не ово, само не баналност!

О дани јада, потуцања, блата,
О моја мржњо на очајну сталност,
На дане кад се паучина хвата!

О одвртности спрам ситнежа људи,
Ситнежи рада, ништавости свега,
Живота који за комадом блуди!

О, како гуши, к'о несносна стега,
Тај живот где се лаже, пузи, плаши
Свачега што је светлије и јаче.

О, како труну бедни дани наши
У општој влази што и мене таче,
При посртању напора и воље,

Сумраку нада. Али очај наш ће
Велике буне бити плодно поље,
А овај трулеж неповратно пашће.

О, кад би дош'о тај дан ком се нада
Нараштај овај, општи уздах мњења:
Велики дан тај великога пада,

И кад би преш'о дах опустошења,
Мач вечне Правде преко срамног доба
Прљавих душа, срозаности јадне!

Шта мари што ће на дну истог гроба
Лежати трулеж што праведно падне
С младошћу тужном једног покољења!

Изданци слаби овог века гнилог,
Ми ћемо бити творци кобног врења,
Савести грижа једног доба билог.

И не створимо л' ништа сами собом,
Завршићемо бар јад ових дана:
Бићемо, ипак, темељ својим гробом

Новом животу, без данашњих мана,
Бољем животу што бар нечем води:
Ако не часном миру, оно рату,

Ако не срећи, а оно слободи.
Нећемо бити у кужноме благу
Састојци бедни ђиџтинске средине

Ниских видика а увела срца;
Где нит' се живи, нити часно гине,
И где се копни, поводи и грца;

Где црна чама стално сипи на нас,
К'о ситна киша, к'о страшна фаталност,
Некад к'о јуче, јуче као данас...

Само не ово, само не баналност!

ВОЈНИЧКИ РАСТАНАК.

Нашој мајци јави да идемо, Врâне!
Нас ће тући огањ, снегови и кише.
Отаџбини својој у пролећне дане
Доћи ћемо с венцем победе на глави,
Или никад више, или никад више!
Врâне, нашој мајци да идемо јави!

Драганама кажи: „Пошли су где грца
Наше робље и где ветар мржње веје;
Где ће танад врела раздирати срца;
Где ће урлик смрти хорити се само,
Страшни помор нове гробове да сеје“.
Драганама кажи: „Отишли су тамо!“

„Вратиће се, да вас, уз победне трубе,
— Реци нашим драгим женама и деци —
Пробуде, кад опет процветају врти,
Да вас више воле и страсније љубе;
Ил' заспати тврдо на постељи смрти“.
Њима тако, Врâне, на растанку реци.

Нас предводи прошлост, будућност и нада
Тамо где већ пљушти киша оштрих зрна,
Где потмуло грми страшна канонада,
И застава смрти лепрша се црна;
Где злокобни јарам још робове тишти,
А земља од кише и од крви пишти.

Претци ће се наши из гробова дићи
За последњу борбу! Док се диже пара
Из просуте крви, даље ћемо ићи;
Водиће нас сенка великога Цара,
Полумесец док се не сруши у крви,
Ил' док не паднемо — последњи и први!

НА КУМАНОВСКОМ РАЗБОЈИШТУ.

Као кроз земљу коју Усуд укле,
Милимо влаком, у сумраку кобном,
Кроз пусте равни у недоглед пукле.
Све је у муку и у миру гробном.

Брзо ли наде ископне и старе!
Ту, где је скоро била борба љута,
Лешеви коња и топовске каре,
Оружје, стрвеж леже украј пута.

На пало царство сада поноћ глува
Мистични вео разастире немо,
Уз тиху пратњу прохладнога ћува,
Кроз који ћутом, озбиљно идемо.

И након свега, после борбе својске,
Црви се сада о лешине боре.
По пустој земљи куд су прошле војске
Напуштена села у даљини горе...

РАЊЕНИЦИ.

С првим жутим лишћем и они су пали
Јесени ове у дан какав мокри,
На пољима хладним која страшно зали
Крв, киша, а трупље засеја и покри.

Доносе их редом с далеких равница
Оборене с мачем, у борби и лому.
Носила се нижу. Препланула лица,
Наши пали борци враћају се дому.

Црна маса света око њих се тиска,
У сумрак, кроз светлост светиљака белу.
Заборав је, можда, будућност им блиска!
Опружене, неме, у суром шињелу,

Под ранама које сажиху и пеку,
У праху и крви, с клонулошћу благом,
Са очима мутним, без суза што теку,
Доносе их тужно завичају драгом.

Колико су ретка осећања што се
У срцима свију неумитно буде,
Код света што гледа како их сад носе,
Те просте хероје, те велике људе,

Што су мирно своја оставили рала,
Огњишта и куће, и нејач, и жене,
И чија црвена, топла крв је пала
По земљама што су сузом залишене!

Отишли су мирно, не знајући куда,
Прешли преко поља, кланаца и гора,

И орлове наше проносили свуда
Од прагова својих до далеких мора.

Побијена децо наше земље здраве!
Ви сте спасли наше драге, наше миле,
Попадали гордо ради наше славе
На домаку бесне, неумитне силе.

Сад вас носе тужно, а нико вас неће
Спомињати некад, колевко уздања!
На носила ваша бацају сад цвеће —
Последњи и први знак општег признања.

Проносе их тужно, побијене лаве,
Кроз невес'о сумрак, расплакан и бео, —
Кржаве јунаке без награде, славе;
А трагична језа свет пролази цео.

САН НАРОДА.

Гранитни кршеви и гудура тврда,
Понори и хука из дубодолина,
И авети белих, удаљених брда,
И мук и гробље суморних тишина...

Кроз сумрак, пометњу природе и неба,
Кроз сметове земље немиле и клете,
Промичу полако, док их ноћ колѐба.
Сенке које тужних пет векова свѐте.

Бес ветра их шине преко тврдог стења...
Иза њих су пропаст, лешеви и тама,
А пред њима снови многих покољења
И чежња за старим, плавим обалама,

Где дирљива прича моја још ромори
О прошлости нашој што се само сања,
Где велико сунце с плавог неба гори
И где шуми песма маслиновог грања.

Узбуђено море данас се таласа
И раскошно баца своје сјајне пене
За свечани дочек једног срећног часа,
Кад руине старе радосно зелене;

Кад, као талас једне моћне плиме
Народа целог који давно газе,
Са далеких брда, из снега и зиме,
Осветници части народне сад слазе.

Да посетите гробља и спомене давне,
И колевку старих, остављених нада

Прошлости своје велике и славне,
К'о јунаци нових, дирљивих балада,

Што ће дуго некад певати да деца
Једне земље, после пет векова, знаше
Да дођу и виде мајку која јеца,
Мајку земљу ради које претци паше.

Данас свака стаза и сваки жбун гледа
Како народ цео иде својој мети;
Завичају своме да долазе чеда
Оданде где сјакте оштри бајонети.

ЦВЕЋЕ ОВОГ ПРОЛЕЋА.

Звуче оштри звуци из металних труба
Судбоносним пољем, где крваво вече
Долази да свежи траг покоља истре.

Ту осветна бура и смрт прође груба,
После дуге, страшне и свирепе сече,
Преко Ибра, Лаба и Ситнице бистре.

Прелили смо чашу очајања пуну,
И скупљеним бесом петвековног гнева
Расковали тврде и челичне ланце;

Напунили земљу срцима што труну
За гажену прошлост о којој се пева,
И појили крвљу равнице и кланце.

Изгажена трава, и села се диме...
Кад свемоћни помор, у коме се коље,
Сатире и пали, и руши и веша,

Прође овом земљом у Судбине име, —
Мртво, пусто оста историјско поље,
И прострт је тужно свуда леш до леша.

А сутра ће, преко нових барикада
Костију из рата што ништи и мрви,
Обасјати сунце новог величанства

Сунцокрете наших пожутелих нада,
И црвене руже наше топле крви,
И кринове беле нашег достојанства.

ЗАВЕТ ПАЛИХ.

Грми, као тешка, тмула увертира
Рушењу сводова старинскога неба,
Тамо где се бије дуги бој без мира
И над борбом где се победа колѐба.

Тамо гину, пиште у великом рату
Незнани јунаци; хаос се комѐша;
А издишу душе у крви и блату,
И пољима црним лежи леш до леша.

Тамо хуји бура гнева с окршајем
И пире уздаси рањених што гмижу;
Из последњих суза још за завичајем
Туробни и густе облаци се дижу.

Погледајте! Носе плодносне кише,
Да освеже поља, и воље, и душе
Потомцима оних што не живе више,
Палих у огњу где се срца суше.

Ено, орли носе руке од јунака
Са бурмама златним, из далеког мрака,
И синовљу руку сваки мајци баца,
Са заветом светим онога мртваца:

„Ево руке, мајко; сузама је пери,
И унуке своје са Победом вери!“

НА ПОЉИМА МИРНИМ ПРОХУЈАЛЕ БИТКЕ.

Руди хоризонат мистичан и црвен,
Крила страшног мрака падају на раван,
На јаруге, врлет и на пут утрвен
Куд победни поход прошао је славан.

Свако место, камен, жбун и травка жута
Дрхте под ветрићем једне ноћи страсне
У којој мртваци леже украј пута,
А далеко пламте силне ватре јасне.

Кржаве су сенке пројездиле туда
К'о авети мрака пред капијом пакла,
И тресла се земља из дубина свуда,
Кад је Царство пало к'о кула од стакла.

Грми задњи одјек, потмуло и дивље,
Борбе што се с мржњом и очајем води,
Док у мраку будно, све живље и живље,
Дише стара земља у новој слободи.

Све душе у нади и у страху цепте,
Као жуто лишће, као травке витке,
Када крупне звезде почеше да трепте
Над пољима мирним прохујале битке.

ПОД РАЗВИЈЕНИМ ЗАСТАВАМА.

Дођи, доба смелих мисли и олује
 Што претећи пређе преко наших глава,
 Док се земља стреса, а облаци хује,
 Небеса црнином заклоне се плава,
 А оргуље слутње у души забрује;

Доба свију моћи и великих дана,
 Кад покуља, као разјарена лава,
 Пригушени гнев што срцима прокључа
 К'о ватра утробом дубоких вулкана;
 Подигни нам вечне спомене од туча,

Ти велико доба части и врлине!
 Нек велики прођу путевима својим...
 И нек злоба малих неповратно гине
 Са свима што кажу „Ја се сада бојим“,
 Јер то је реч греха и мрска и ниска.

Дођите нам опет, ви времена блиска
 Храбрости и снаге, с крупним цвећем славе,
 Са вихором страсти, са оружјем гнева,
 Слободом за добро, срцима за лаве!
 Нек се дигне олуј и развеје плева

Наших ситних мржња и убогог рада,
 Наших малих жеља, нашег подлог страха
 И живота беде, срамоте и јада!
 Нек се сруши трула зграда једног маха,
 Попуцају старог света трошни стуби;

Нека оштри већар, свирепи и груби
 Донесе нам дане што слободи воде,
 Где се мало живи и радосно гине
 Испод развијених застава слободе,
 Под опојним сунцем славе са висине.

ИСКУШЕЊА

НА ПУЧИНИ.

У немирним сенкама савести,
На пучини уморасаног осећања,
У дане сумње, непогоде, страха,

Лелујају се светиљке сећања;
Фар нада мутно сја, да нам навести
Обале спаса и одморна даха.

Али нас је страх од језиве дубине
Пучине те, по којој судбе брод
Плови нам сетно не знајући куд;

Визије света громадан је свод,
Видици нам се к'о авети чине;
А посејана опасност је свуд.

И путници смо туробни што грéмо
Кроз намргођен свет облака, чуда;
Ћутање наше дубоко је, нéмо.

Вода се морем свуд око нас пљуска,
Прелива сумњом и простире свуда.
Нас носи судбе мала, трошна љуска.

БАРКЕ.

Незнано куд су отпловиле барке
Давнашњих нада, — преко океана,
У маглу сивих, неизвесних дана,
Пределе леда, ил' крајеве жарке,
У земљу снова, истине ил' варке.

Хоће ли се икад вратити у луку
Завичаја давно напуштеног, куда
Туробна се јесен распростире свуда,
А кишне капи о прозоре туку
У досадноме, једноликом звуку?

Или се неће повратити крају
Прошлости којом падају сад таме,
Прошлости драге, остављене, саме,
Засуте болом у раскошном мају,
Док дани горке судбине јој трају?

НОЋ СЛУТЊЕ.

Спавај мирно, чедо моје;
Све је мирно...
Звезде стоје.
Ни дах ноћи није пирн'о.

Ти не мораш, као мати,
У тој тами
Бдити, знати
Да смо сами, да смо сами.

Јер се негде бој сад бије,
Пушке праште,
Крв се лије
За ловоре славе таште.

Ове ноћи, кобне, лепе
Многе душе
Ђутом стрепе,
А топле их сузе гуше.

Ове кобне, лепе ноћи
Трепте звезде
У самоћи,
А гласници смрти језде.

Сваки од њих ноћас стаће,
Прстом ледним
Закуцаће
На вратима тужним једним.

Јер се негде бој сад бије,
Пушке праште,
Крв се лије
За ловоре славе таште.

БЕОГРАД У РОПСТВУ.

Откада те нисам видео, мој Граде
 На ставама мирним Дунава и Саве,
 Где сам своје дане проводио младе,
 Дане првих снова, љубави и наде.

Сурова је бура преко твоје главе
 Прегрмела с бесом свирепости слепе,
 Уништила с мржњом твоје ноћи плаве,
 Пролећа, лета и јесени лепе.

Како си ми данас мрачан и орон'о!
 Ни пуста трага радосном животу;
 Варварин је груби злурадо ти дон'о
 Глад, ропство, беду, увреду, срам'оту.

Од завере мрачне на слободу људи
 Ти си мучки удар задобио први,
 Поносан и храбар — из твојих су груди
 Потоци потекли племените крви.

Данас, ти си тужан и остављен скоро.
 И улице твоје, и тврђава стара
 Пусте су, и њима одјекују споро
 Још само тешки кораци варвара...

Ал' плавом ноћи, када душе траже
 Утехе у миру што с висина дође, —
 Дух слободе, поред оружане страже,
 Невидљиво твојим улицама прође;

Одлази на старе бедеме, и стане
 Гледајући видик у нади и слутњи,

Ослушкује дуго, докле зора сване,
Удаљену буру што бруји и тутњи.

Јер далеко тамо хаос је крвави
За слободу и за ропство, који хуји,
И урла и бесни у свеопштој страви,
У орканској ватри, страсти и олуји.

Док уморне душе, без среће и наде,
У немирном сну се растају од света
Срамоте и ропства, мој поносни Граде,
Дух слободе твојим улицама шета;

И обиђе жртве што се у сну снаже
Надом на слободу; и кад осмех стидљив
Прве зоре сиње на оне што траже
Хлеба, — он је мин'о покрај мртве страже,
Бесмртан и миран, поносан, невидљив.

САВРЕМЕНИК.

Хајде, срце моје!
 Језиви тренут долази све ближе.
 Ноћ мрачне борбе крвљу се румени
 И урлик рата под небо се диже,
 Ври, мумла, бруји, распиње се, пени.
 Хајде, срце моје!

Обићи ћемо све гробове своје,
 Хумке првих снова, радости и јада,
 Колевку детињства, места драга, света,
 Где и сада, можда, у самоћи цвета
 Успомена старих који бледи цвет.
 Обићи ћемо илузија свет,
 Где сада вечни мир и покој влада,
 Дворану наше младости, — и ту
 Саранити спомен на прошлост нам сву.

Посетићемо и њен тужни гроб,
 Гроб наше прве љубави, где знам
 Да ћу само тешки, поцрнели кâм
 Видети, да тужан, заборављен, сâм,
 Чува и сад њезин трошни пеп'о, вај!
 Нека топла суза и задњи пут кане
 На то мирно место заборава трајна,
 Где је могла, скромно, једанпут да стане
 Цела једна младост узбуђена, сјајна.

И онда, у мрачној, страшној ноћи тој,
 Ишчупаћу те, срце моје, знај,
 Са светом свију својих снова верних;
 Ишчупаћу те и предати Њој,
 Верној, милој жени очију бисерних

И деци својој, да им будеш траг
Прошлости што ће, можда, да ишчили, —
Последњи спомен, и тужан и драг,
На радост, срећу, што су једном били.

Навући ћу оклоп вечне мржње тад
И с отровним мачем у ноћи ћу тој
Поћи у крвав и трагични бој
Што бесни, тутњи, комеша се сад;
Где падају жртве, где се кости мрве,
Потоцима где се крв црвена лије,
Где се задња, тешка, мрачна борба бије
И Слобода где се с Тиранијом рве.

У тој борби што се комеша и мења,
Уз кржаве зубље што нас зори воде,
Поделићу судбу свога покољења,
Прокрчити пута победи Слободе,
Ил' с отровном мржњом, крај сломљена мача,
Срушити се гордо, без јаука, плача,
У пожару који беспошtedно ждере
Рушевине наших нада, наше вере!

ПРЕД ПОСЛЕДЊИМ ДАНИМА.

Давила нас мора несносног живота,
Завет наших давно покопаних снова,
Доба када труне снага и лепота,
Ноћ са црном песмом кобних гавранова,
Кад је живот беда, терет и срамота,
И зловољна жалост, и тешка грехота,
И кад гине свију идеала моћ.

И дошло је оно што мораше доћ'.

Зажегли смо зубље крвавога рата,
Свих нада, олујом, развејали прах;
Подигли смо с мржњом брата против брата,
Посејали светом смрт, ужас и страх.
Нисмо хтели дане труљења и блата,
Паучина кад се по срцима хвата,
Гуши их и суши, све на један мах.

И свуда је прош'о кужне смрти дах...

Преко нашег тужног младог покољења,
Преко наших снова, радости и нада
Дунуо је свиреп бес опустошења
И грмела дуго страшна канонада.
Остарела већ су наша срца млада;
Кружила је авет општег уништења
И претио мрачне, вечне смрти мач.

Чујте и сад даљну запевку и плач!

Цвиле, као срца покидане струне;
Као вечна клетва брује, пиште, звоне;
Чујте! сестра грца, мајка горко куне;

Са сваког се срца капи крви роне.
Животима младим опште раке пуне...
Гле! туже и звезде мирне васионе,
А немиле смрти запахњује ђув.

Хоће ли Бог правде и сад бити глув?

Наше мутне очи укочено глѣде
На сретније доба за потомке наше;
У сну о том добу без срама и беде
Труну сви јунаци што свој живот даше
У суровој борби. Наше косе сѣде
Чекајући доба о ком претци знаше,
И гледају нове среће први знак.

Па ипак се ни сад не разбија мрак...

Али ако, ипак, сред блата и јада
Наш живот потече к'о прљава река,
Будемо ли опет жртве беде, гада,
И душама болним не нађемо лека;
Процвѣтају л' опет сви инстинкти груби
Међ нама, у нама и око нас, — тада,

Нек последња савест узбуну затруби!
Осветнички снови, устан'те из гроба!
Дижите се, жртве што трунете давно,
За последњу борбу против срамног доба,
За последње дело велико и славно,
И за крајње добро силника и роба!

Нек последње буре оштре муње сѣну
И сруши се зграда трулог човечанства
За увек на земљи. И нека по цену
Слома свију беда, порока и з'ала,
И сен наших старих, верних иде'ала
Оде другој звезди, на другу планету,

Док у страшној помпи свога величанства
Час Страшнога Суда откуцава свету.

ПО ЗВЕЗДАМА.

Године једне немирне и страсне
На овај свет сам, не знајући, пао.
Ветар буне свуда дувао је зао
Уз покличе борбе и запевке гласне.

Провео сам много несношљивих дана,
Кад је Младост била Идеалу друга,
Очајање, отров свим сновима храна,
А у души тиха, неизбежна туга.

Живео сам дуго, зловољно и ћутке,
У једном добу без сна и врлине,
Где се тужно, тихо и кукавно гине,
Где су људи ниски силници и лутке.

И данас је тако. Јер и сада неће
Оштар ваздух ово доба да окупа,
Ова празна срца на живот да креће,
Ни победе време и к нама да ступа.

Мислим једног лета, бунтовног и бурног,
Што ће, ипак, доћи после ове баре,
Умрети, у доба када срца старе,
А облаци лете преко неба тмурног,

У доба среће за велика срца,
У доба страха за злобне и мале,
Под насилном смрћу порок када грца.

Прелудијум тако биће и Finale.

САДРЖАЈ.

	Страна
Амбиције	5
У немирним сенкама	
У Колевци Сна	9
Јулско Вече	10
Песма Таме	11
Тишина	13
Сенке	14
Ветар	15
Лутање	16
Новембар	18
Свуда Јесен	19
Северна Ноћ	20
Илузије Сећања и Наде	
Живот	25
Илузија дуга Сећања и Наде	26
Тако је Бог Рекао	27
Покајање	28
Трка Дана	29
Без Мотива	30
Удес	32
Промена	33
Мртво Лишће	34
Зора Надања	36
Јамби о Свршетку	37
Чести Тренуци	38
У Пролазу Јуче	39
Крај Лампе	41

	Страна
Дани и Ноћи	
Бисерне Очи	45
Трилогија	46
На Црквенцу	47
Немир	48
Алилуја	50
Истина	51
Пут	52
Са Својима	53
Догодила се Песма Ова	58
Наметљив Мотив	59
Жена	60
Резигнација	61
Судбина	62
Посмртне Почасти	
Memento	67
Њен Одлазак	68
Траг Времена	69
Доле	70
На Гробу Велике Страсти	71
Мртви Пламенови	73
Miserere	77
Заборав	79
Тако ће бити	80
Тамне Исповести	
Векови	83
У Изнуреном Осећању Једном	85
Потрес	87
Светковина	87
Ми, по милости Божјој, деца овог столећа	90
Мртва Јесен	92
Карикатуре	93

Исповест	96
Сумрачне Тежње	98
Осрамоћени Сан	100
Зима	102

Под развијеним заставама

Данашњица	105
Војнички Растанак	107
На Кумановском Разбојишту	108
Рањеници	109
Сан Народа	111
Цвеће овога Пролећа	113
Завет Палих	114
На пољима мирним прохујале битке	115
Под развијеним заставама	116

Искушења

На Пучини	119
Барке	120
Ноћ Слутње	121
Београд у Ропству	122
Савременик	124
Пред последњим данима	126
По звездама	128

